

گۆڤاری داب و نەریتی، ئەدەبی، سیاسی و کۆمەڵایەتی

خوێندکارانی زانکۆی ورمێ

سالّی شەشەم، ژمارەی پانزدەهەم، سەرماوەزی
١٣٩٧

گۆڤاری داب و نەریتی، ئەدەبی، سیاسی و کۆمەڵایەتی

خوێندکارانی زانکۆی ورمێ

ساڵی شەشەم، ژمارەی یانزدەهەم، سەرماوەزی ۱۳۹۷

کوردی ـ فارسی

خاوەن ئیمتیاز: موحەممەد دەردەک

بەر پرس: مەتین فەرامەرزپوور

سەر نووسەر: شاهۆ عەزیزی

کۆڕی نووسەران:

سارا ئیبنێ عەبباسی، پەرهام ئەمین زادە، کیومەرس ئیرانی، موحەممەد دەردەک، ئومێد ڕەحیم زادە، ناسح ڕەسووڵی، مائێدە ڕەئوفی، دانیاڵ شوجاعی، سۆهەیلا شیری، ئاراس عەزیزپوور، شاهۆ عەزیزی، مەتین فەرامەرزپوور(فەرامەرزی)، سیامەند مستەفاپوور

کاری ڕوو بەرگ: قانع مەحموودی

دەرهێنانی هونەری: مەتین موعەزەمی

نشریه فرهنگی، ادبی، سیاسی و اجتماعی

دانشجویان دانشگاه ارومیه

سال ششم، شماره یازدهم، آذر ۱۳۹۷

کردی – فارسی

صاحب امتیاز: محمد دردک

مدیر مسئول: متین فرامرزپور

سر دبیر: شاهو عزیزی

هیئت تحریریه :

سارا ابن‌عباسی، پرهام امین‌زاده، کیومرث ایرانی، محمد دردک، امید رحیم‌زاده، ناصح رسولی، مائده رئوفی، دانیال شجاعی، سهیلا شیری، آراس عزیزپور، شاهو عزیزی، متین فرامرزپور (فرامرزی)، سیامند مصطفی‌پور

طرح جلد: قانع محمودی

صفحه آرایی: متین معظمی

زۆر سپاسی هەموو ئەندامانی پێشووی ژیوەر دەکەین کە بە هەوڵ و تێکۆشانیان ئەم دیاری بەنرخەیان بۆ ئێمە بەجێ هێشتووە؛ هەروەها سپاسی تایبەتمان هەیە لەخزمەت کاک محەممەد عەبدی، کاک ئاسۆ فەللاح و کاک سەعدی کیانی کە تا ئەوڕۆش هەر یارمەتی ژیوەریان داوەو بە تەنیا جێیان نەهێشتووین.

از تمامی اعضای پیشین ژیوەر تشکر میکنیم که با تلاش و کوشش خود این هدیه با ارزش را برای ما به جای گذاشته‌اند؛ همچنین سپاس مخصوصی داریم در خدمت آقایان محمد عبدی، آسو فلاح، سعدی کیانی که تا به امروز همچنان ما را یاری کرده و تنها نگذاشتند.

ناوەرۆک

١ ـ گۆڤاری«ژیوەر» بۆ هاوکاری لە هەموو نووسەران و شاعیران و توێژکاران و وەرگێڕان و هونەرمەندان دەگێڕێتەوە.
٢ ـ بەر پرسی ناوەرۆکی بابەتگەلی چاپکراو بە عۆدەی خاوەنەکانیانە.
٣ ـ ئەو بابەتانەی بۆمان دەنێرن دەبێ بەشێوەی بەڵگەی وۆڕد یان بە خەتی خۆش لە لایەکی کاغەز بنووسرێنەوە.
٤ ـ ژیوەر لەبارەی ڕێنووس و هەڵەگرتن لە نووسراوەکاندا ئازادە، بەڵام دەست لە ناوەرۆک وەرنادا.
٥ ـ ناردنی نوسخەیەک لە دەقی سەرچاوەی ئەو بابەتەی وەریدەگێڕنەوە سەر کوردی پێویستە.
٦ ـ وتار و نووسراوەکان پاش پەسەندکران لە دەستەی نووسەراندا بڵاو دەکرێنەوە.
٧ ـ ئەو بابەتانەی بۆمانی دەنێرن، بۆتانی نانێرینەوە.
٨ ـ وتار و ڕەخنە و نووسراوە و شێعر و چیرۆک و پێشنیارەکانتان بە ناو نیشانی ژێرەوە بنێرن.

٠٩٣٩٢٦٧٧٥٣٠ فەرامەرزی ٠٩١٨٩٨٢٣٩٩٦ عەزیزی @jiwerjournal

«وە ناو خوداکە دەهەندە و دلۆڤانە»

ژیوەر نامە

هەوڵ شتێکی دەبێ هەبووبێ، نەبوونە. کە نەبوونیش پێویستی بە بوون هەیە، سەرمان لێ دەشێوێنێ و دەمانخاتە ناو بیرە خەوێکەوە کە «بوون یا نەبوون» کامیان باشترە؟

هەر چەند کەوتنە نێو ئەم بیرە خۆی پێویستی بە بیر هەیە، بەڵام دیسانیش ئایا نەبوونیش پێویستی بە بوون هەیە؟

هاتنە دەر لە ناو ئەم دەریا پڕ پرسیارە، هێزێکە کە زۆرمان لە سەرەتای منداڵیوە، پەرەی پێ ئەدەین و زیادتری دەکەین؛ هەر بۆیە زۆر زوو فێری مەلەی جۆراوجۆر ئەبین بۆ ئەوەی نوقمی ئەم دەریا بەرینە نەبین. بەڵام ئەو کەسانەی کە بێهێز و لاوازن دەکەونە ناو ئەم دەریایەوە، بێ ئەوەی هەوڵی خۆڕاگرتن لەسەر پرسیارەکان بدەن، خۆیان ئەدەنە دەستی هەر شەپۆلێک تا نوقم دەبن و هەر وا بە چاوی کراوە و بێ دەست لێدان و پەلەقاژە، تا ئەو جێگایەی هەناسەی دیل و حەپس کراویان ئیزنیان پێ بدا، دەڕۆن بەرەو خوارتر و خوارتر. لەو ماوەیەدا زۆر وڵامی پڕگومان دێتە بیری ئەم دۆڕاوانە؛ بەڵام تەنیا کاتێک دەگەنە وڵامی ڕاستەقینەی پرسیارەکان، کە دەگەنە ژێر و بنی ئەم دەریایە.

ژیوەر هەوڵ ئەدا و ئەکۆشێ کە بنووسێ؛ بۆ گشت ئەو کەسانەی ئەتوانن گوێیان لە دەنگی بێت. ڕاستیەکان بنوێنێ و پرسیارەکان بخاتە ڕوو. ویستی ئێمە دیسان گوتنەوەی شاراوەکان و وەپشت گوێ خراوەکانە. بەشی ئێمە گوتنی ئەو پرسیارانەیە کە وڵامان پێیان نەداوەتەوە و بێ وڵامی پێیان بۆتە هۆی ئەم ڕووداوانەی لە ژیانمان دا بەرەو ڕوومان دێنەوە. بەرگری لە کووژانەوەی فەرهەنگ و داب و نەریتی خۆمان، دەگەڵ بووژاندنەوەی ئەوەی لێمان ون بۆو یان خەریکە ون دەبێ، گری هێزمانە. ئێمە ناشارینەوە و تیشک ئەخەینە سەر سێبەری هەر نادیارێک بۆ ڕوون بوونەوەی هەرچی پتری کۆمەڵگاکەمان و ژیوەرەکانی ئەو. بەشکم باشترین ژیان نەگەڕێتەوە بۆمان، بەڵام خۆشترین هەست دەکەوێتە ئاگری ژینمان.

«ژیوەر» ژیوەری خۆتانە و بە هی خۆتانی بزانن و بە سرنجەوە بڕوانە نێوەرۆک و شێوەو تەرح و نرخ و ... بە کورتی لەهەر بارێکەوە کەم و کوڕێکتان پێ شک دێ بە ڕەخنەو پێشنیار پێمانی ڕابگەیەنن، کە دەبێتە هۆی دڵگەرمی و هەوێنی هومێد و هیوای نووسەران و کار بە دەستانی ژیوەر بۆ داڕشتنی گەڵاڵە بە نرخەکانی دیکەو هان دانیان لە ڕێگای خزمەت بە کۆمەڵگا و فەرهەنگی پاراوی کوردی و وڵاتمان. خۆشی و بەختەوەریتان لە خوای میری مەزن ئاواتە خوازین.

بە سپاسەوە

مەتین فەرامەرزی

وشە ون بووەکان

کاتۆڵ مەندیس

سەردەمێک لە مەڵبەندێکی زەنوێر و سازگار وەک بەهەشتی بەرین پەریزادێک رایدەبوارد کە لە شۆخ و شەنگی و جوان و چەلەنگیدا وێنەی نەبوو. بەڵام لە بێ بەزەیی و دڵڕەقی دەسڕەشیدا کەس دەسکی لەدوو نەدەکرد. لە مەڵبەندەکەی ئەودا خەڵک ژن و پیاو، پیر و لاو، وردە و زارۆک هەموو بەشێکی باشیان لە پیتی خۆڕسک پێ بڕا بوو.

کەس نەیزانی پەریزاد بۆ ڕقی لە پڕ و لە ناکاو لە دانیشتوانی ئەم مەڵبەندە پڕ خێر و بێرە هەستا؟ بۆ ئاورگی تووڕەیی بڵێسەی بەرز بۆوە؟ بۆ هاتە سەر ئەوەی بەگژیاندا بچێ؟

لە پێشدا بیری کردەوە تۆفانێکی توند و بەسام بەرپا بکا، کۆشکان بڕووخێنێ، خانووبەران برمێنێ، کۆخان تێک تەپێنێ، کەپران ڕابێنێ، تاوڵ و ڕەشماڵ و چیخ و چادران ڕاڕفێنێ تا شوێنەواری ژیان و مان و بوون و گوزەران لەو نێوە نەمێنێ.

پاشیی خەریک بوو هەموو گوڵەگەش و بۆن خۆشەکان بپرووکێنێ، هەموو گیا شلک و تەڕەکان، هەموو دارە سەوز و بەرزەکان، سیس و ژاکاو و کلۆر هلۆڵ بکا تا کەس خۆڕسکی دڵگر نەبینێ، تا کەس دیمەنی خەمڕەوێن نەبینێ و هەموو لایەک بکا بە بیابانێکی کاکی بەکاکی و بێ ئاو و شینایی و ئیشکارۆیەکی زوورک و ڕەق بیروونێکی چۆڵ و هۆل و شۆرەکاتێکی خوێڵین و سووتاو.

دوایە هاتە سەر ئەوە ناسک و نازدارەکان، تەسک و لەبارەکان، ڕەزاسووک و خوێن شیرینەکان بکاتە ڕمووزنەی دزێو، پیرێژنی سەربەسۆدرە، یاڵ یابووی لاجانگ بەڕشک، پورە گوڵنەتەی ئەفسانەیی تا ئەوین و دڵداری، ژوان و شەوگوورد و چاو بڕەکین و تاسکە تاسک، دەسبازی و ڕاز و نیازی دڵداری دوایی بێ.

بەوەشەوە زەرد نەبوو ویستی گێژەڵووکە و ڕەهێڵە و لەنگێزەیەک، لە بەرد، لە ئاگر، لە مشکی و خۆڵەمێش، لە ژیلەمۆ و پزیلک بەسەر وڵاتا ببارێنی و هەموو زیندەوارێکیان وەبن دا.

پاش ئەوە، خەیاڵێکی وای بەدڵی داهات هەتاو داپۆشێ و تیشکی گەرم و بەتین و ژیان بەخش بتارێنێ تا تاریکی و سەرما و زوقم و سیخوار و سەهۆڵبەندان کاری خۆیان بکەن و گیانلەبەر نەهێڵن.

ئاخرەکەی وەک کۆنە دزێکی دەس پیس و دیواربڕێکی چاوچنۆک کەلێنی دۆزییەوە، پاش وردبوونەوە و بیرلێکردنەوە بڕیاری دا ڕەستەیەکی ئینسانی و سێ وشەی ئاسمانی لەبیر هەمووان بەرێتەوە:

«تۆم خۆش دەوێ»

لە هەوەڵەوە خەڵک نەیاندەزانی چییان لێ قەوماوە، چ ڕووی داوە، تووشی چ بەڵایەک بوون، چۆنیان تانوپۆ لێ تیک چووە؟ تەنیا هێندێک دەیانزانی لەم نێوەدا شتێک بزر بووە. بەڵام هەستی پێ ناکرێ، کیژە جوانەکان کە جاروبار وێڕای دەزگیرانەکانیان دەچوونە سەیران و گەڕان و بووکە نازدارەکان کە دەگەڵ تازە زاواکان، دەچوونە نێو پەردە هەستیان دەکرد کە دەبێ ڕستەیەکیان پێ بگوترێ و بە شەرم و نازەوە وەڵامی بدەنەوە بەڵام کام ڕستە؟ هیچ لەبیریان نەمابوو، دەیانزانی ئەم ڕستە تەعبیرێکی شاعیرانەیە، لە چەند وشەی زۆر ناسک و شیرین دروست بووە کە پڕە لە تاسە و ئاوات و ڕاز و نیاز و هەست دەبزوێنێ و ئەوین دەجوولێنێ. ئەمما زمانیان گرێ درابوو. پەشۆکابوون، سەرسام بوون دەیان ویست بپرسن، یارمەتی لە یەکتر بخوازن. بەڵام هەموو بێ هۆش و سەرگەردان بوون چیان بە بیردا نەدەهات.

زەمان تێ دەپەڕی، کەچی خەم و پەژارەی خەڵک هەر زێدەتر دەبوو. گشت ئەوەندە هەراسان و پەرێشان بوون. دەتگوت: خۆڵیان بەسەردا دابێشتوون. دەتگوت: هەموو جگەر گۆشەی شیرینی لەدەس داوە و رۆڵەی لێ ون بووە. هەرچی دەیانکرد رەمزی بەختەوەری جاران و رازی شادیی پێشوویان بدۆزنەوە نەدەکرا و نەدەلوا.

ورده ورده هەودای دۆستایەتی پسا، بڵێسەی خۆشەویستی دامرکا. پشکۆی ئاشنایەتی ژیلەمۆی نامۆیی بەسەردا کرا. لە هەموو لاوە ئینکەبەری، ئێرەیی، دڕدۆنگی و دوژمنایەتی سەری هەڵدا، وشە باو و شیرین و خۆشەکانی وەک: گیانەکەم، جەرگەکەم، ئازیزەکەم، چاوەکەم، باوکم، دایکم، رۆڵەم، کچم، کوڕم، مامە، کاکە، دادە، بەتەواوی لەبیر چوونەوە.

گراوی لە کوڕە حەیرانان تۆران چونکە دەیانویست ڕستە خۆشەکەیان لێ ببیسن و ئەوانیش چاریان بێچار بوو. کابان مێردانیان ڕێ نەدەدا سەرجێ چونکە پێیان وابوو سارد بوونەوە. بۆیە ئەم چەند وشەیان بە زاردا نایە. ڕێگای کانی و دەواران نەدەگیران و ژوانگە چۆل بوون و بەقوڕ گیران.

خوایا! ئایا لەم جیهانەی تۆدا، بێ هەستی ئەوین، هیچ شت تام و بۆنی هەیە؟ ئایا ئەگەر ئەو پەریزادە ڕق ئەستوور و خۆپەرەستە، ئەو مەڵبەندەی بە یەکجاری وێران و خاپوور کردبایە باشتر ئەبوو لەوەی هەستی ئەوینی تێدا بمرێنێ؟

لەو مەڵبەندەدا شاعیرێکی لاو و دڵتەڕ و خاوەن هەست دەژیا. حاڵی وی نەک لە خەڵکەکە خۆشتر و باشتر نەبوو بەڵکوو پەشێوتر و تاڵتر بوو. بۆ دەربڕینی هەستی ئاگرینی دەروونی خۆی، لە ڕستە ونەکە دەگەڕا. بەتایبەتی پێش ئەوەی پەری دڵازار و بەدئاکار ئەو بڕیارە ناهەمواره بدا و ئەو کارە نالەبارە بکا. ئەو غەزەلێکی ناسک و پڕسۆزی دەس پێ کردبوو. کە هەموو قافیەکانی بە وشە ون بووکان تەواو دەبوو. غەزەلی شاعیری لاوی، داماوی، دڵسووتاو، ناتەواو مابۆوە چونکە ڕستە پیرۆزەکەی نەدەهاتەوە بیر.

- بەرەبەیانێک شاعیری خەمناک و دڵتەنگ لە دەرەوەی ئاوەدانی لەبن دارێک لەسەر جۆبارێک دانیشتبوو و بیری دەکردەوە:

خوایا! بۆ وام بەسەر هاتووە؟ بۆم بیرم شێواوە؟ بۆ وشک بووم؟ بۆ من ئاورگی هەست، دەریای شێعر و خودای قافیە نەبووم؟ بۆ ئێستا ناتوانم غەزەلەکەم تەواو بکەم؟ بۆ؟ بۆ؟ بۆ؟

بە هەڵکەوت لەم بەیانە دڵرفێنەدا پەری تیژباڵ و بێ خیاڵ و دڵڕەق و بەدفەڕ هاتە ئەم شوێنە، تا شنەی بەیان هەڵمژێ، تا بۆنی گوڵان بکا، قاسپەی کەوانی گوێ لێ بێ، وڕینگەی بلبلان ببیسێ، خوڕە و هاژەی شەپۆلی چۆمی خوڕێن دڵی شاد بکا.

لەپڕ چاوی بە شاعیری دڵتەنگی تێگیراو کەوت. دڵی داچڵەکی، تەزووی بەلەش داهات، دەریای ئەوینی خرۆشا، شێت و وێتی شاعیری لاو بوو. خۆی هێنا سەر ڕەنگی کیژۆلەیەکی خونجیلانە و نەشمیلانە و خوێن شیرین و ڕەزاسووک و بەپاڵێیەوە دانیشت. بە نیگای پڕهەوەس و بە ناز و عیشوەی دڵڕفێن بە لەنجەولاری شۆخانە، دڵی تەڕ و ناسک و جوانی پەرەستی ڕفاند، دەستی ئاویشتە ئەستۆ و لێوی بە لێویەوە نا، تێری ڕاموسی و لە دەریای خۆشی و کامەرانیدا نوقمی کرد. شاعیری بێ بەش و ناکام، بەم ئەوینە کوتوپڕە. بەم لاواندنەوە و لەزەت وەرگرتنە، یەکپارچە بوو بە کۆی ئاگر. دەتگوت: لەباتی خوێن، مسی داخی لە دەماران دەگەڕێ. پەری لە ئامێزی گەرم وەرێنا گیان و لەش و دڵ و دینی پێشکەش کرد.

بەفەرمانی پەری دەروازەی ئاسمانی شین کرایەوە، پەری و شاعیر وەک جووتە کۆترێکی سپی تیژباڵ بەرەو ئاسۆی بێ سنوور هەڵفڕین. ئەستێرە گەش و پڕشەنگدارەکان، وەک خەرمانێک ئەڵماس بە گرشە گرشە بە دەوریاندا سووڕان و سووڕان و سووڕان. گالیسکەیەکی زێڕی مرواری کوت کە ئەسپێکی سپی باڵداری تێ کرابوو، ڕاگیرا، سواری بوون و بەپانایی ئاسماندا گێڕانی. بۆ خۆشیان نەیانزانی ئەم گەشت و گەڕانە ئەم شادی و سەیرانە چەندی درێژە کێشا؟

بەجووت هاتنەوە سەر زەمینی خاکی و هەر لەو مێرگ و چیمەنە ئارامیان گرت، شاعیری لاو وێڕای جریوەی مەلانی سەرمەست غەزەلی ئاشقانە و پڕسۆزی وای بۆ پەری خوێندەوە کە ئاگری لە دەروون و هەناو بەردا و ئۆقرەی لێ بڕی. پەری هەرگیز دەنگی وا زوڵاڵ و قسەی وا خۆشی نەبیستبوو. کەچی بەو حاڵەوە گەردی خەم و پەژارەی لەسەر ڕووخسار نیشتبوو و پۆلی فرمێسکی وەک مرواری لەچاوان هەڵوەری، شاعیر بێدەنگ بوو، سەری سووڕما و بە شڵەژاوی بەسەر پێیانی داکەوت و گوتی:

«ئەی فریشتەی جوان، ئەی ئارامی دڵان! چت لێ قەوماوە، چ ڕووی داوە؟ پاش ئەو هەمموو خۆشی و ڕابواردنە بۆ دەگری و دەبارێنی؟ ئایا کەس لە گوڵ کاڵتری پێ گوتووی؟ ئایا کەس دڵی ناسکی شکاندووی؟ ئایا کەس خەیاڵی ئارامی شێواندووی؟؟».

پەری لە حاڵێکدا کە فرمێسکی لەسەر کوڵمەی لە گوڵ ناسکتری دەسڕیەوە گوتی: «بەڵێ خۆشەویستم، بەڵێ! لەم ماوەدا کە ئێمە پێکەوە ڕامان بواردووە تۆ هەمموو شتێک گوت مەگەر شتێک نەبێ کە هەر لە هەوەڵەوە گیانی من تینووی بیستنی بوو. تۆ لەنێو ئەو هەمموو قسە خۆشانە و شێعرە تەڕانەدا، جارێک نەتگوت تۆم خۆش دەوێ».

هێشتا پەری قسەکەی تەواو نەکردبوو کە شاعیری دڵتەڕ هەرای شادی لێ بڵیند بوو و دەستی کرد بە هەڵپەڕین و سەما، ون بووەکەی دۆزیوە کە ئەو هەمموو ڕەنج و ئازار و مەینەت و کوێرەوەرییەی لە پێناودا کێشابوو. وەک مەلێکی بەرزەفڕ بەسەر مێرگ و چیمەن و گوڵ و گوڵزار و باخ و دارستاندا فڕی، گەیشتە شار و لە گۆشەیەک دانیشت و غەزەلەکەی تەواو کرد. ئەمجار بۆ خەڵکی خوێندەوە، خەڵک بە بیستنی شێعرەکە کەوتنە سەما و هەڵپەڕکێ، ژیان دەستی پێ کردەوە، ئەوین لە دڵاندا پەیدا بۆوە. دڵبەر و دڵدار، گراوی و کوڕە حەیران دۆست و دەزگیران پێکەوە ئامێزیان بۆ یەک کردەوە. کیژە سرک و ڕەوەکەکان بەرەو ژوانگە بوونەوە، هەتاوی بەختەوەری تیشکی هاوێشت و تاریکی و سەرمای نەهاتی و ناهومێدی نەهێشت.

بەڵێ لەم دنیایەدا ئەگەر شێعر نەبووبا، هیوا، خۆشی، ئەوین، دڵداری و پێک گەیشتن مانای نەبوو و ئەگەر شاعیر نەبووبا تا پەیامی ئاسمانیان بداتێ سەرما و سۆڵی ژیانی جیهان ڕەقی دەکردین.

لە فارسی ڕا تەرجەمە کراوە

١٩٧٨/١١/١٥

مامۆستا هێمن

هێمن
(١٩٢١-١٩٨٦)

ئامادەکردنی:
فەرەیدون حەکیم زادە

وەرگێران لە زمانی سوێدیەوە:
کەماڵ حەسەنپوور

١٨/ ٤ /١٩٨٦ ڕۆژی هەینی بوو. وەک هەمیشە خەڵکی کوردستانی ئێران پشوویان هەبوو، چونکە ڕۆژێکی تەعتیل بوو. مرۆڤ دەیتوانی بحەسێتەوە، ئارام بێ و کات لەگەڵ ئەوانی دیکە بباتە سەر. بەڵام ئەو هەینییە جیاواز بوو. بەیانی زوو هەزاران کەس دەستیان بە تەلەفون کردن بۆ یەکتری کرد و هەواڵی کۆچی دوایی شاعیری خۆشەویستی خەڵک هێمنیان بڵاو کردەوە.

هەواڵەکە خێرا گەیشتە تاران و شارەکانی دیکەی ئێران. شەوێ کوردەکانی ئورووپا هەواڵی مردنی هێمنیان پێ گەیشت.

مردنی هێمن خەسارێکی مەزنە بۆ کوردان و ئەدەبیاتی کوردی. شێعرەکانی ئەو پێشوازییەکی زۆر بەهێزیان لە لایەن خەڵکی کوردستان لێکرا. کاتێک کە دیوانێکی شێعری ناوبراو بڵاو کرایەوە، لە یەک حەوتوودا ١٠٠٠٠ بەرگی فرۆشرا. لە ماوەی ٣ - ٤ساڵدا شەش جار چاپ و بڵاو کراوە و هەر جارەی ١٠ بۆ ١٥ هەزار بەرگی لێ چاپکرا.

گۆڤاری کوردی_سوێدی لە هاوکارێکی لە مەهابادەوە لە کوردستانی ئێران نامەیەکی بەدەست گەیشتووە کە لەویدا باسی وردەکارییەکانی سەرەخۆشی کۆچی دوایی هێمنی بۆ کردووین:

"ڕەنگبێ بیستبێتان کە هێمن هەینی ١٨ی چواری ١٩٨٦ کاتژمێر ١٢:٥٠ی شەو لە شاری ورمێ بە هۆی سەکتەی دڵ کۆچی دوایی کرد. بەیانی کاتژمێر ١٠:٤٥ تەرمەکەی بە ستوونێکی پێکهاتوو لە دەیان ئوتومبێل بۆ شاری ناوبراو سابڵاغ (مەهاباد) گوازرایەوە. لەماڵی خوشکی هێمن لە شەقامی وەفایی تەرمەکەی شۆردرا، لە کاتێکدا کە تا ئەوکات نزیکەی پەنجا ئوتومبێل کە پڕ بوون لەخەڵکی تازیەبار لە دەرەوە چاوەڕوان بوون بۆ ئەوەی کە لە بردنی تەرمەکەی بۆ گۆڕستان بەشدار بن.

SVENSK-KURDISK
JOURNAL

Dubbelnummer 1-2/1986 Årg 2
Pris 25:-

De kurdiska barnen i Turkiet
H. S. Nyberg i Kurdistan
Celadet Bedirxan och hans livsverk
Kurdiska institutet i Paris — intervju med Kendal Nezan

Hêmin (1921-1986)

18/4 1986 var en fredag. Som vanligt var folket i iranska Kurdistan lediga, eftersom det var en helgdag. Man kunde vila sig, ta det lugnt och umgås med varandra. Men den här fredagen blev annorlunda. Tidigt på morgonen började tusentals människor ringa till varandra och sprida nyheten om att den folkkäre poeten Hêmin hade avlidit. Nyheten nådde snabbt Teheran och andra städer i Iran. På kvällen fick kurderna i Europa kännedom om Hemins död.

Hemins död är en stor förlust för kurderna och för den kurdiska litteraturen. Hans dikter mötte ett mycket starkt gensvar hos folket i Kurdistan. När en diktsamling av honom publicerades, såldes 10 000 exemplar på en vecka. Inom loppet av 3-4 år trycktes 5-6 upplagor om vardera 10-15 000 exemplar.

Svensk-Kurdisk Journal har från en medarbetare i Mahabad i iranska Kurdistan mottagit ett brev i vilket det berättas i detalj om sorgehögtiden i samband med Hemins bortgång:

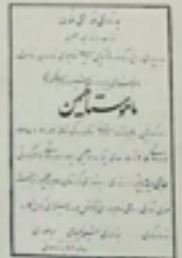
"Mahabad 19/4 1986

Kanske har ni redan hört att Hemin avled fredagen 18/4 1986 kl 00.50 i en hjärtattack i staden Urmia. På morgonen kl 10.45 fördes hans stoft tillbaka till hans hemstad Sablakh (Mahabad) i en kolonn bestående av tiotals bilar. I Hemins systers hem på Welayi-gatan utfördes därefter den traditionella tvagningen av kroppen, medan nu ett femtiotal bilar fyllda med sörjande människor väntade utanför för att kunna fortsätta processionen till kyrkogården.

Klockan 12.30 hade hans stoft förts till Hadji Sayid Bayiz-moskén på Manguran-torget. Mohammed Amin Misri läste ur koranen till kl 15.35 medan tusentals människor strömmade till moskén från gator och gränder. 15.45 bars kistan enligt Mahabads traditioner av fyra män till Bidagh Sultan-kyrkogården i södra Mahabad. Kistan följdes av tusentals människor. Där begravdes Hemin kl 16.40 på Martyrernas kulle. Därefter utförde mulla Alladin (mulla i Khaneqa moskén) de traditionella ceremonierna i samband med begravningen. Sedan följde en rad tal och diktuppläsningar, först Khale Amin Barzandje som läste en dikt, därefter läste Ibrahim Afkhami ytterligare en dikt, varpå följde ett långt tal av författaren och novellisten Ahmad Qazi. Därefter talade ingenjör Faruq Kaywustawi om Hemins liv och hans roll i kurdisk litteratur. Till sist avslutade mulla Rashid Qaranizade ceremonin i sin egenskap av fredagsimam i Mahabad.

Mottagning av allmänhetens kondoleanser hålls idag och imorgon i Mahabad och i andra städer i Kurdistan. Mahabads radio och TV-station sänder även program från begravningen. Idag kommer tusentals människor till mottagningen för att framföra sin kondoleanser..."

H.S.

Jag är kurd

Trots lidande, fattigdom och umbäranden
ska jag motstå tiden som går mig emot: jag är modig.

Ängalika ögon, marmorvita nackar väcker inte min kärlek,
jag är betagen av klippor, berg och toppar som förlorar sig i molnen.

Hur svårt jag än må drabbas av nöd, av elände och olyckor,
ska jag aldrig tjäna min fiende eller ge honom den minsta ro!

Jag trotsar slagen, kedjorna, tortyren,
och blir så min kropp sliten i bitar, ska jag skrika
av all min kraft: jag är kurd.

Shilan awi 1942

Översättning via franskan av Lars Bäckström

کاتـژمێر ١٢:٣٠ تـەرمـەکەی بـردرا بۆ مـزگـەوتی حاجی سـەید بـایز لـە مـەیدانی مـەنگوڕان. مـحەمـمەد ئـەمین میسری تـا کاتژمێر ١٥:٣٥ قورئانی لەسەر خوێند لە کاتێکدا کە هـەزاران کەس لـە شـەقـام و کۆڵانـەکان ڕا سـەرەڕێژەیان کردە نـاو مـزگـەوت. ١٥:٤٥ تـابـوتـەکە بـە پێی نەریتی مەهاباد لە لایەن چوار پیاوەوە بەرەو گۆڕستـانی بـوداغ سـوڵتان لـە بـاشـووری مـەهـابـاد هـەڵگیرا. هـەزاران کەس بەدوای تـابـوتـەوکەیەوە بـوون. کاتـژمێر ١٦:٤٠ هێمن لە گردی شەهیدان ئەسپاردەی خاک کرا. پـاشـان مـەلا عـەلائـەددین (مـەلای مـزگـەوتی خـانـەقـا) ڕێوڕەسمی نـەریتیی کاتی نـاشـتنی بـەڕێوە بـرد (واتـە تـەڵقینی دادا) دوای ئـەو نۆبـەی زنجیرە وتـار و شێعر خـوێندنـەوە هـات، لـە پێشدا خـاڵە ئـەمین بەرزنجی شێعرێکی خوێندەوە، پاشان ئیبراهیم ئـەفـخەمی شێعرێکی دیکەی خـوێندەوە، ئەوجار وتارێکی دوورودرێژ لە لایەن نووسەر و ڕۆمـانـنووس ئـەحـمەد قـازییەوە پێشکەش کرا. لـە دوای ئـەو ئـەنـدازیار فـارۆق کەیخوسـرەوی لـە بـارەی ژیانی هێمن و دەوری ناوبراو لە ئەدەبیاتی کوردیدا قسەی کرد. لە کۆتاییدا مـەلا ڕەشید قـەرەنی زادە وەک ئیمام جومعەی مـەهـابـاد وتـاربێژی کۆتایی ڕێوڕەسمەکە بوو.

سـەرەخۆشی گشـتی ئـەوڕۆ و سبـەینێ لـە مـەهـابـاد و شـارەکانی دیکەی کوردسـتان بـەڕێوە دەچێ. هـەروەهـا ڕادیۆتـەلـەفـزیۆنی مـەهـابـاد بـەرنـامـەی ڕێوڕەسمی بـەخـاک سپاردنەکەی بڵاو دەکاتەوە. ئەوڕۆ هـەزاران کەس دێنە ڕێوڕەسـمەکە تـا سـەرەخۆشی بکەن..."

جنبش دانشجویی

شاهو عزیزی

جنبش در حقیقت، فعالیت‌هایی سیستماتیک یا داوطلبانه در راستای تحقق خواسته‌ها و مطالبات کل یا اقشاری از جامعه است که منجر به تحولاتی در سطح اندیشه و فکر، یا به دگرگونی در نظام سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی می‌انجامد. البته واژه‌ای کاملا غریب در جوامع دانشگاهی و مدنی است و به مرور زمان معنای لغوی آن حتی از لغت‌نامه‌ها نیز محو می‌شود. جوامع دانشجویی بیش از هر قشر دیگری به طبیعت آزادِ انسانی والا اندیش و آرمان‌گرا نزدیک هستند و عموما در تحریک پذیرترین دوره‌ی عمر خود بسر می‌برند که پذیرای هرگونه تغییر یا تثبیتی نمی‌باشند. گستردگی سطح ارتباطات و قیاس در شرایط حال دانشجو با شرایط دیگر هم‌قطاران در موقعیتی جغرافیایی برون مرزی، شرایط را برای عکس‌العمل‌های چپ‌گرایانه‌ی دانشجویان فراهم می‌آورد. به این ترتیب جنبش دانشجویی از مهم‌ترین جنبش‌های تاثیرگذار از نوع جنبش‌های جدید است که نقش مهمی درتحولات تاریخ معاصر داشته، دارد و خواهد داشت.

سیر تاریخی جنبش دانشجویی در ایران

حیات دانشجویی در ایران به دو دوره تقسیم می‌شود. دوره‌ی اول خود به مقاطعی تقسیم بندی می‌شود که در هر یک از این مقاطع می‌توان از یک موج غالب فکری یا یک گفتمان غالب فکری-سیاسی سخن گفت.

دوره‌ی اول

موج اول و شروع جنبش دانشجویی در سال ۱۳۲۲ مدت اندکی پس از خروج شاه از ایران و آزادی گروه ۵۳ نفره چپ مارکسیست، حزب توده شکل گرفت. در فضای باز سیاسی دهه‌ی ۲۰ گفتمان چپ، چه بصورت عام در جامعه روشنفکران و چه خاص در مجمع دانشجویی، به گفتمان غالب تبدیل شده بود. سرعت نفوذ مارکسیسم به حدی زیاد بود که با گذشت ۳ سال از آغاز فعالیت، تقریبا تمام دانشجویان هوادار بودند و یا تفکرات مارکسیستی داشتند. در سال ۱۳۲۷، با غیرقانونی اعلام شدن حزب توده و متهم کردن آن به جریان ترور، اتحادیه دانشجویی هم امکان فعالیت قانونی را از دست داد. به همین دلیل تفکر چپ اقدام به تشکیل سازمان دانشجویان دانشگاه تهران کرد. این سازمان ارتباط تشکیلاتی قوی‌ای با انجمن بین‌المللی دانشجویان در پراگ برقرار کرده بود. از ابتدای تأسیس سازمان دانشجویان، به مرور ایدئولوژی چپ‌گرای مارکسیستی به صورت نیمه علنی و غیر رسمی رشد و قدرت یافت. در همین مقاطع بود که دانشجویان مقیم خارج، کنفدراسیون جهانی محصلین، و دانشجویان ایرانی، اتحادیه ملی (معروف به کنفدراسیون) را بنیاد نهادند. پس از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲علیه مصدق، روابط دولت با دو حامی کودتا، انگلیس و آمریکا نزدیکتر شد که این خشم دانشجویان دانشگاه تهران را بدنبال داشت. در ۱۶ آذر نیروهای نظامی وارد دانشکده فنی شدند و دانشجویان را در سرسرای دانشکده جمع کردند. پس از اولین شعار علیه کودتا، به روی دانشجویان آتش گشودند که در نتیجه آن مصطفی بزرگ‌نیا، مهدی شریعت رضوی و احمد قندچی درگذشتند. این روز پس از انقلاب بهمن به طور رسمی "روز دانشجو" نام گرفت. این روز همواره زمینه و فرصتی برای دانشجویان بوده که اعتراضات و خواسته‌های خود را بیان کنند. اعتراضاتی که به شکل متناوب با برخوردهای پلیسی و درگیری همراه بوده است.

پس از سرکوب قیام ۱۵ خرداد۴۲ سکوت بر دانشگاه‌ها حکمفرما شد و چپ‌گرایان با دیدی رادیکالی در سازمان‌های چریکی و به صورت مبارزات مسلحانه شروع به فعالیت کردند. تقریبا نیمی از اعضای این گروه‌ها با جذب جامعه دانشجویی شکل یافته بودند و در مواردی، خود دانشجویان رهبری آن‌ها را در دست داشتند. سازمان چریک‌های فدایی خلق (حادثه‌ی سیاهکل) و سازمان چریکی مجاهدین از جمله این سازمان‌ها بودند. خط فکری و عملی این گروه‌ها، با الگوهایی چون مائو (چین)، جیاب (ویتنام)، فرانتس فانون (الجزایر) و چه‌گوارا (کوبا) برابری داشت، اما توفیقی حاصل نکردند. همراه با سرکوب جنبش رادیکال، جنبش چپ در سال‌های ۵۶-۵۷ به انتهای راه رسید.

موج دوم از همان غلبه‌ی فوق تصور گفتمان چپ بر فضای دانشگاه‌ها بود که بوجود آمد. در این بین نیروهای اسلام‌گرا در کنار ملی گرایان لیبرال برای رقابت با چپ‌گرایان در دانشگاه سعی در ایجاد تشکیلات مستقل کردند. قدرت تشکل‌های اسلامی حدودا از سال ۱۳۵۵ آغاز و تا سال ۱۳۷۳-۱۳۷۴ استمرار داشت که به طور مشخص پس از بی‌نتیجه بودن مبارزات مسلحانه دانشجویی، آغاز شدند. امواج کوتاه اسلام‌گرایی در این دوره در جریان انقلاب اسلامی سال‌های ۵۶-۵۷ به امواج بلندی تبدیل شدند و تبدیل به تفکر غالب این جنبش گردیدند. در دوران ۸ سال جنگ با رژیم بعث، این انجمن‌ها از جمله انجمن‌های اسلامی و جهاد دانشگاهی از مهم‌ترین کانون‌های جذب دانشجو به جبهه‌های جنگ بودند. این تشکلات در ۱۳ آبان ۵۸ اقدام به تصرف سفارت آمریکا، به تصور دسیسه چینی و دخالت در نظام حاکم، کردند که این اقدام به رابطه‌ی ظاهری ایران با بزرگ امپریالیست جهان خاتمه داد و به طور کلی ارتباط بین‌المللی کشور از دیروز تا به امروز را زیر شعاع خود کشاند.

موج سوم از سال ۱۳۷۴-۱۳۷۵ همراه با انتخابات هفتم ریاست جمهوری و پیروزی اصلاح‌طلبان آغاز شد، همان موج اسلام‌گرا با اندکی تغییرات و میانه‌روی بود که در این مقطع با چرخ ایدئولوژیک اندک لیبرالیسم به چرخش خود ادامه می‌داد. دانشجویان سابق در تشکلات دیگر با گرایشات تند اسلامی که تجربه‌ی چندین ساله‌ی رادیکالی داشتند و همچنین شنیدن وعده‌های شیرین، به این جریان پیوستند و همراه با وارد شدن فعالان سابق انقلابی در قدرت، انجمن‌های اسلامی در راستای پیشروی این جریان حرکت کردند. دهه‌ی هفتاد را می‌توان سال‌های تغییر و تحولاتی در جو و سلیقه‌ی روشنفکری، بخصوص واژه‌ی دلربا و کم مفهوم روشنفکری دینی دانست. در این بازه بود که میانه روی دینی رشد پیدا کرد و به کمک جنبش دانشجویی بخصوص دفتر تحکیم وحدت، گسترش مضاعف یافت. در این دوره سریعاً کلید واژه‌های جنبش دانشجویی از چپ اسلام‌گرایی به راست اسلام‌گرا و یا گاها راست لیبرال مبدل می‌گردد. واژه‌هایی چون آزادی به جای عدالت خواهی، کثرت انگاری دینی (پلورالیسم دینی)، تساهل و حمایت از رابطه با آمریکا به جای استکبارستیزی، واقع گرایی در سیاست خارجی و حفظ منافع ملی به جای دفاع از حقوق ملل بیگانه، حمایت از خصوصی سازی به جای اقتصاد دولتی و تعاونی‌ها، به جامعه‌ی دانشجویی نمایش داده شدند. دانشجویان برای پیشبرد اصلاحات اقداماتی انجام دادند که اوج آن در ۱۸ تیر سال ۱۳۷۸ بود. پس از آن که روزنامه سلام در ۱۵ تیر به جرم چاپ نامه‌ی محرمانه‌ی سعید امامی برای تهدید مطبوعات، به مدت ۵ سال توقیف شد، واکنش اعتراضی دانشجویان اوج گرفت که با برخورد نیروهای امنیتی در خوابگاه دانشجویی روبرو شد. در سال‌های ۸۳-۸۴ چرخ حرکت این موج بدنبال تغییر راس دولت، تقریبا به تمامی ایستاد.

موج چهارم از اوایل دهه ۱۳۸۰، بدون برنامه ریزی قبلی، فضای سیاسی اجتماعی دانشگاه‌ها شاهد بروز مجدد پدیده‌ای به نام چپ مارکسیستی بود. از دید چپ‌ها، فضای نسبتا باز سیاسی عصر اصلاحات به رشد و پویایی فعالیت آنان کمک کرد. کتاب‌های زیادی با محوریت مارکس، لنین، آلتوسر و گرامشی، با مجوز ارشاد منتشر می‌شد که همگی به‌راحتی در دسترس دانشجویان چپ قرار می‌گرفت. همچنین برخی دیگر نیز بعد از ورود به دانشگاه و به‌واسطه‌ی نشریات، افراد و دیگر منابعی که وجود داشت، وارد این جریان شدند.

درهرصورت، جریان چپ دانشجویی توانست بعد از گذشت حدود دو سال در قالب کار در نشریات دانشجویی و هسته‌های مطالعاتی، گروه‌های کوهنوردی و کلاس‌های بازخوانی آثار مارکسیستی، نفوذ قابل توجهی در دانشگاه‌ها پیدا کند و جمعی از فعالان چپ و رادیکال را دور خود گرد آورد. دوام اندک جنبش دانشجویی با متوقف شدن نشریه‌ی خاک پایان یافت. درواقع، پاشنه آشیل جریان چپ دانشجویی دهه ۸۰ درک نامناسب این جریان از پتانسیل‌ها و توانمندی‌های بود که باعث شد توان خود را به‌صورت اغراق آمیز تبلیغ کند و بر این اساس، هرروز فاصله بیشتری از فضای اجتماعی در ایران بگیرد همچنین عدم فهم شرایط عینی جامعه و تطبیق نادرست شرایط جوامع دیگر با شرایط جامعه کشور است که در آثار و عملکرد نیروهای چپ، در کلیت آن مشاهده می‌شود.

دوره‌ی دوم

بعد از سال‌های ۸۳-۸۴ جنبش‌های دانشجویی به مرور به حاشیه کشیده شدند و دوره‌ی انفعال، سکوت و خاموشی جنبش دانشجویی شروع می‌شود. کم و بیش در دوره‌ی اخیر جرقه‌ها و تکان‌هایی خودنمایی کردند و یا جنبش‌های دانشجویی به مانند دوران قبل انقلاب اسلامی، فاز نیمه علنی و غیر رسمی به خود گرفته‌اند. اما با بد و بدتر شدن شرایط دانشجو، ازجمله ستاره دار کردن و گاها محروم کردن دانشجویان از تحصیل، بازگشایی میله‌های بند به روی دانشجو، ممانعت از برگزاری برخی مراسمات دانشجویی با اهداف سیاسی، اجتماعی و فرهنگی، لغو مجوز و تعلیق برخی انجمن‌ها، کانون‌ها و نشریات دانشجویی؛ در طی تنها چند سال، دانشجویان به منفعل‌ترین بازیگران مبدل شدند.

جنبش دانشجویی اثر گذاری خود را در سطح جامعه به کلی از دست داد. به این ترتیب هیچ تفکر غالبی وجود نداشته بلکه بیشتر قدرت هژمونی در قالب تشکل‌های دانشجویی رخ نمایی می‌کرد. کم کم دانشگاها به دبیرستان‌های مختلطی مبدل شدند که با ورود دانشجو به جو دانشگاه بزرگترین دغدغه، سرگرمی و افتخارشان روابط با جنس مخالف، مدگرایی و میتینگ‌های کافه‌ای شد. از طرفی دیگر برای جابجایی برخی آمار و ارقام، سال به سال به تعداد دانشجویان شرطی افزوده شد و تمرکز کامل بر روی افزایش سطح کمی جامعه‌ی دانشجویی بود که این مسئله خود بسیار حائز اهمیت است.

مشکلات صنفی و رفاهی، بی برنامگی و نبود مدیریت صحیح در سطوح دانشگاهی و از طرفی دیگر وضعیت نابسامان اقتصادی، فشارها را بر روی دانشجو دو چندان می‌کند و دانشجو را طوری بی‌انگیزه و منفعل بار می‌آورد که از هرگونه فعالیتی حتی فعالیت‌های ادبی و هنری نیز باز می‌دارد. این شرایط همچنان پایدار است تا روزی که دانشجویان اندکی در مورد شرایط خود اندیشه کنند.

منابع:

صادق حقیقت، «تحلیل گفتمانی انقلاب اسلامی» مجموعه مقالات کنفرانس بین‌المللی انقلاب اسلامی و چشم انداز آینده، تهران : انتشارات بین المللی الهدی، ۱۳۸۵.

علی ادیب، نقش دانشجو در تحول اجتماعی، تهران : مرکز نشر فرهنگی رجاء، ۱۳۶۳.

روزنامه اعتماد ملی : تحلیل بر جریان‌شناسی تشکل‌های سیاسی-دانشجویی کشور.

خبرگذاری مهر : جنبش دانشجوی از دیروز تا امروز.

خبرگذاری ایسنا : حال بد جنبش دانشجویی.

تحلیل جنبش دانشجویی مندرج در Khamenei.ir .

محمدعلی وکیلی، تبارشناسی جنبش دانشجویی در ایران، مندرج درebtekarnews.com .

نافرمانی مدنی
ایستادگی مدنی
سفره‌های خالی

آراس عزیزپور

نافرمانی مدنی

هنری دیوید ثورو در نافرمانی مدنی می نویسد: آن حکومتی بهترین است که کمتر حکومت کند. بدین معنی که در راستای تحقق اهدافی همانند عدالت اجتماعی و رفاه اجتماعی برای تک تک افراد جامعه بکوشد اما آنچه مشاهده می‌شود بر خلاف آن است؛ حکومت‌ها تبدیل به ارتشی عظیم جهت محافظت از طبقه ثروتمند و قدرتمند و همچنین سرکوب طبقات فرودست جامعه می‌شوند.

ثورو در بخشی دیگر از نافرمانی مدنی می‌نویسد: «به هر حال هر دستگاهی اصطکاک خودش را دارد؛ و این امکان وجود دارد که حکومت فعلی به اندازه‌ی کافی از خود خوبی نشان دهد که به بدی‌اش بیارزد ولی زمانی که خود اصطکاک‌ها تبدیل به دستگاه و سپس منجر به سرکوب و دزدی سازمان دهی شده شوند، چه بهتر که اصلا دستگاهی وجود نداشته باشد».

به اعتقاد ثورو در هر حکومتی از سر ناچاری قوانین ناعدلانه وجود دارد، اما هنگامی که قوانین ناعادلانه خود تبدیل به حکومت در راستای دزدی و سرکوب شوند، اینچنین حکومت‌هایی وجود نداشته باشند بهتر است.

در این حکومت‌ها قوانین فقط در جهت سرکوب توده‌ها و تعالی قدرتمندان وضع خواهند شد.

ثورو در ادامه می‌نویسد که قوانین ناعادلانه وجود دارند. مردم فکر می‌کنند تا زمانی که اکثریت را در مورد آنها متقاعد نکنند، صبر کنند و دست روی دست بگذارند. آنها فکر می‌کنند در صورتی که به مقاومت در برابر چنین حکومتی و قوانین ناعادلانه آن اقدام کنند، درمان از خود درد بدتر خواهد بود اما این خود حکومت است که درمان را بدتر از خود درد می‌کند.

در ادامه ثورو بر این باور است که اگر این قوانین ناعادلانه نزد حکومت ها طبیعی نیستند چرا هیچ اقدامی جهت رفعشان انجام نمی‌گیرد؟ ولی اگر نزد حکومت‌ها در حدی طبیعی هستند که مشروعیت ظلم و سرکوب را به آنها بدهد، بهتر است این قوانین زیر پا گذاشته شوند، پس نتیجه می‌گیرد که این حکومت‌ها هستند که سرانجام درمان را بدتر از درد می‌گردانند.

ثورو در ادامه می‌گوید: تحت حکومتی که یک نفر را ناعادلانه زندانی کند جای مناسب هر انسان عادلی نیز زندان است. ثورو معتقد است حکومتی بهترین می‌باشد که هر فرد را به عنوان قدرتی عالی‌تر و مستقل‌تر که قوا و اتوریته دولتی ناشی از آن باشد مورد احترام قرار دهد.

در حقیقت حکومتی که توانایی سازش با افراد جامعه‌ی خود را ندارد و در برابر آنها با خشم و زور رفتار می‌کند رفته رفته فرسوده می‌شود چرا که این افراد جامعه هستند که به حکومت مشروعیت می بخشند نه حکومت به آنها.

ثورو نویسنده و شاعر قرن نوزده اهل ایالت ماساچوست آمریکا در اعتراض به برده‌داری و جنگ با مکزیک به مدت شش سال از پرداخت مالیات سر باز می‌زند و هدفش را بدینگونه شرح میدهد: « سر دعوا با هیچ انسان و دولت و ملتی ندارم. من قصد آن ندارم که موشکافی و گزافه گویی کرده و یا خود را از همسایگانم مجزا و برتر جلوه دهم. من تنها در پی آنم که خود را بیشتر با قوانین این سرزمین وفق دهم. من بیش از آنچه فکرش را بکنید آماده‌ام تا خود را با قانون وفق بدهم. من آماده‌ام تا هر ساله هنگامی که مأمور اخذ مالیات در خانه من را میزند، اعمال و موضعگیری‌های دولت ملی و محلی را در پی یافتن دلیل موجهی برای وفق دادن خود با قانون بررسی کنم».

آنچه مد نظر ثورو است اثبات مشروع بودن نافرمانی مدنی جهت درک بیشتر اعمال و قوانین حکومت است که اگر توجیه شدند پذیرفته شوند، در غیر این صورت قوانین و موضعگیری‌ها تغییر یابند.

نافرمانی مدنی که اولین بار توسط ثورو به‌کار رفت، خودداری کردن از انجام وظیفه‌ای بدون اعمال خشونت می‌باشد که از طرف عده‌ای از افراد جامعه در مخالفت با اِعمال قانونی از سوی دولت و یا کسب مطالبات برحق، انجام می‌گیرد. در واقع ثورو به شیوه‌ای نشان داد که نافرمانی مدنی تا حدودی از سرکوب، حذف و مجازات شدن توسط حکومت می‌کاهد به حکومت می‌گوید که ما درمان می‌خواهیم و اگر قرار است بدتر از درد باشد تقصیر توست.

مثال‌های بارز نافرمانی مدنی در ایران اعتصاب معلمان، کامیونداران و کارگران هفت تپه می باشد. هر کدام از این اصناف تعطیل کردن کارهایشان سعی در کسب مطالبات بر حقشان دارند.

بر اساس گفته ثورو هیچ فردی برای انجام نافرمانی مدنی نباید منتظر متقاعد شدن افراد دیگر و یا هم صنف‌هایش باشد، اما آنچه در ایران مشاهده می‌شود سراسری بودن اعتصابات، بایستی از ویژگی‌های اصلی هر نافرمانی مدنی باشد تا هر صنف بتواند حداقل مطالبات بر حقش را کسب کند.

اگرچه دخالت خارجی در امور یک کشور، خوشایند نه حکومت و نه افراد جامعه میتواند باشد اما بازداشت کردن و نوکر بیگانه خواندن اعتصابیون چیزی جز پاک کردن صورت مسئله و سرکوب نافرمامی مدنی نمی‌باشد و طبق گفته ثورو زمانی درمان بدتر از درد خواهد شد که حکومت در صدد سرکوب نافرمانی‌های مدنی در عوض حل معضل و پیگیری مطالباتشان برآید.

ایستادگی مدنی
ایستادگی مدنی یک عمل سیاسی خشونت پرهیز توسط گروهی از مردم جهت به چالش کشاندن قدرت، زور، خط مشی سیاسی و حکومتی خاص می‌باشد. ایستادگی مدنی تلاشی در راستای درخواست بازنگری در زور، فشار و دشمنی از طرف نهادهای اعمال کننده‌ی آن می‌باشد، که به شیوه‌های مختلف همچون تظاهرات، تحصن، اعتصابات، پیاده‌روی‌های نمادین(مهاجرت)، تحریم و به وجود آوردن سازمان‌های غیر دولتی (ngo) صورت می‌گیرد.
از مثال‌های بارز ایستادگی مدنی می‌توان به اعتصاب ۲۵ روزه مردم بانه، تحصن دانشجویان با شعار نه به پولی سازی دانشگاه و کمپین‌های حمایت از محیط زیست و حقوق حیوانات اشاره کرد.
تفاوت اساسی نافرمانی مدنی با ایستادگی مدنی در این مسئله است که افراد گروه اول از طریق زیرپا گذاشتن یک قانون و یا تعطیل کردن کارشان به حکومت فشار وارد می کنند در حالیکه در گروه دوم افراد با انجام حرکات نمادین همچون سفره‌های خالی خواهان درک تهدیدات احتمالی و یا تسلیم کردن حکومت برای تحقق درخواست‌هایشان هستند.
به نظر می رسد نافرمانی مدنی از قدرت بیشتری برای تحت فشار قرار دادن مخاطب خود برخوردار باشد.
سفره‌های خالی

ایستادگی مدنی مردم بانه به صورت اعتصابی ۲۵ روزه و بستن پاساژها و مغازه‌هایشان جهت اعتراض به بسته شدن مرزها و افزایش تعرفه‌های گمرکی بود. اجرایی کردن بدون تدبیر این قوانین اعتراضاتی گسترده را بدنبال داشت چرا که نه تنها فقط درآمد و گذران زندگی مردم بانه بلکه وضعیت معیشت تمام شهرهای مرزی استان کردستان و بعضی از شهرهای کرمانشاه و آذربایجان غربی را نیز تحت تأثیر قرار داد.
بسته شدن مرزها و افزایش تعرفه‌های گمرکی از طرفی و افزایش چند صد درصدی قیمت دلار از طرفی دیگر سبب بیکار شدن هزاران کولبر به عنوان وارد کننده کالا از مرز به خاک ایران، راننده اتومبیل به عنوان منتقل کنندگان کالا به داخل شهر، افرادی که ضمانت سالم رسیدن کالاها را بر عهده میگرند و همچنین باربرهای داخل شهر و در نهایت بازاریان و تجار شد در حالیکه جایگزین مفیدی برای این منبع درآمد مهم و اساسی ارائه داده نشده است. در ضمن تمامی این کالا به صورت آزاد و از بازارچه‌های رسمی وارد خاک ایران می‌شدند.
مردم بانه به شیوه‌ای مدنی و دور از خشونت خواهان درک این مسئله و تهدیدهای آن از طرف دولت و مسئولان کشور شدند اما متاسفانه هنوز هم هیچ راه حل مناسبی ارائه نشده است در حالیکه تورم شدید و چند برابر شدن قیمت کالاهای اساسی می‌تواند اقشار فقیر و فرودست جامعه را تحت تأثیر قرار دهد.
مردم شهر بانه به صورتی نمادین این تهدیدات را با پهن کردن سفره‌های خالی در معابر و خیابان‌های داخل شهر و نشستن دور آن به نمایش گذاشتند.
سفره‌های خالی تنها نماد نبود غذا نیست، بلکه مردم بانه نشان دادند قبل از اینکه سفره‌هایشان خالی شود، فرزندانشان از تحصیل باز خواهند ماند، سطح توجه به بهداشت فردی و عمومی کاهش خواهد یافت و ازدواج و تشکیل خانواده که از نهادهای اساسی در جامعه ایران می‌باشد با مشکلات بیشتری روبه‌رو خواهد شد و اگر چاره‌ای برای همه‌ی این موارد اندیشیده نشود مطمئناً تبعات اجتماعی را بدنبال خواهد داشت.
همزمان با اعتصاب مردم بانه دانشجویان دانشگاه ارومیه نیز در اعتراض به پولی سازی دانشگاه از حرکت نمادین سفره‌های خالی استفاده کردند. همچنین در اغلب اعتراضات کارگری نیز از آن استفاده شد.
به عنوان کلام آخر بایستی نوشت که هر شکل از اعتراضات و نارضایتی‌های مدنی حق اصناف و گروه‌های تحت ستم و حق خورده جهت کسب مطالباتشان می‌باشد.
علاوه بر این اعمال خشونت از طرف حکومت به هر شکلی تنها صورت مسئله را پاک خواهد کرد در حالی که هدف ایستادگی‌ها و نافرمانی‌های مدنی چیزی جز کسب مطالبات بر حق نمی‌باشد.

هنرسیاسی

هنر متعهد

امید رحیم زاده

«هنر برای هنر، هنر متعهد»! نزاع بر سر این دو دیدگاه قدمتی تاریخی دارد. اندیشمندان بسیاری معتقدند که هنر، مفهومی قائم به ذات و کاملا مستقل از هر چیز دیگری است. گروهی دیگر نیز باور دارند که هنر ارتباط نزدیکی با سایر مفاهیم به ویژه سیاست دارد و استقلال مطلق هنر را نفی می‌کنند. برای بررسی این مسئله، در ابتدا نگاهی به تعاریف سیاست و هنر بیاندازیم:

سیاست چیست؟

سیاست در معنای کلي و قابل فهم عبارت است از «قبضه کردن، سازمان دادن و بهره‌برداری کردن از قدرت در یک منطقه، سرزمین یا جامعه؛ به ویژه قدرت یا توان حکومت کردن و تصمیم‌گیری درباره‌ی این اصل مهم است، که چه کسی، چگونه و کی نهادهاي عمومي جامعه را اداره نماید». پس طبعا این دولت‌ها هستند که پیوند اصلي میان سیاست و جامعه را در جهان مدرن فراهم می‌سازند.

هنر چیست؟

در میان تعابیر و تعاریف متعدد از هنر که در پي بیان چیستي آن بوده‌اند، این نقطه نظر اجماعي عام یافته است که اساسا هنر به عنوان رسانه‌ای در نظر گرفته شود که از طریق آن انتقال معنا به صورت زیبا ممکن می‌شود. در این چهارچوب مشخص، امر انتقال معنا در رسانه‌اي شدن هنر با انواع شیوه‌های بیان هنری مثل نوشتار (شامل انواع ژانرهای ادبی) پیکره سازی، طراحی، گرافيك، معماري، موسيقي، نشر، رقص، تئاتر و سینما صورت می‌گیرد. برخورد سیاستِ جوامع در دوران مختلف سبب شد تا هنرها به دو دسته تقسیم شوند: از جمله هنر زیبا که مي‌خواهد یا مدعي است در خدمت هیچ مقصودي آجل نیست و دیگر هنر سودمند یا کاربردي که هنر را به مقتضاي نیاز جامعه و کاربرد آن در امور مختلف ارزیابي می‌کند.

پس با این تفاسیر به نظر می‌رسد که ارتباط یا تقابل سیاست و هنر تباری طولانی داشته است که این مناسبات در چهار حالت بررسی می‌شود:

۱. هنر در حمایت از سیاست
۲. هنر در تقابل با سیاست
۳. سیاست در حمایت از هنر
۴. سیاست در تقابل با هنر

هنر در حمایت از سیاست

نخستین نقش هنر در ارتباط با سیاست، نقش خادمانه و مثبت است. هنر در این حالت نقش یک وسیله‌ی کاربردی و هدفمند را برای دولت، دستگاه‌های دولتی و دیگر طبقات در جامعه‌ی مدنی، ایجاد خواهد کرد.

دراین مورد چند گزینه اهمیت دارد:

۱. هنر در خدمت سیاست، نقش اعتباری و مشروعیت دهنده پیدا می‌کند. در دوران معاصر حکومت‌های زیادی از این موضوع استفاده‌های مکرر کرده‌اند برای مثال، بنیتو موسولینی از تصویر تبرزینی که مقامات روم باستان همچون نماد قدرت به دست می‌گرفتند، به عنوان نشان فاشیسم در عرصه‌ی زیبایی شناسی قدرت استفاده می‌کرد. فاشیسم هیتلری نیز برای مقابله با دنیای نو، دست به آفرینش مجدد هنر شماری از اساطیر و باورهای زیبایی شناسانه زد تا بتواند ایدئولوژی سیاسی چون برتری نژادی را، جلوه‌های زیبا ببخشد.

۲. هنر در خدمت سیاست، می‌تواند برای بازنمایی ایده‌آل‌ها که اساسا حاصل شرایط ویژه‌ای چون انقلاب است، به کارگرفته شود. برای مثال در فرانسه سال ۱۷۸۹ به محض وقوع انقلاب، هنرمندان و ادبای بسیاری به استقبال تحولات شگرف رخداده در جامعه رفتند و برآن شدند تا در آثار خود از گزینه‌های سیاسی انقلاب چون آزادی، برابری و عدالت در هنر استفاده کنند. در شوروی کمونیستی پس از انقلاب، رویکرد هنر در قالب رئالیسم سوسیالیستی، از شیوه‌های منحصر به فردی سود جست: «بازنمایی تصاویر کارگران به عنوان قهرمانان مزارع در هیبتی درشت و خارج از عرف، از جمله این موارد بود».

۳. هنر در خدمت سیاست، به ثبات سیاسی و بقای قدرت یاری می‌رساند. از آنجا که رژیم‌های سیاسی، به پایبندی‌هایی از سوی شهروندان نیاز دارد، هنر به ویژه در این چهارچوب می‌تواند نمادهایی پدید آورد که همبستگی عمومی را ایجاد می‌کند. به همین دلیل است که هنر در جوامع لیبرال عموماً اعتلا و تقویت احساساتِ دموکراتیک را در زمره اهداف قرار می‌دهد.

هنر در تقابل با سیاست

همچنان که هنر می‌تواند خدماتی برای سیاست انجام دهد، بدیهی است که هنر می‌تواند به شکل‌های مختلف به مقابله با سیاست برخیزد. هنر در تقابل با سیاست اساسا در یک رژیم سیاسی معنا می‌یابد، مانند رمان فرار از کولاک الکساندر سولژ نیتسین که در پی نفی جامعه سیاسی استالین است. یا رمان معروف کلبه عمو تام، از هریت بیچراستو در مخالفت با سیاست نژادپرستی آمریکا نسبت به سیاهان، تابلو معروف فرانسیس گویا با عنوان اعدام سوم مه ۱۸۰۸درباره میهن‌پرستی اسپانیایی و مخالفت با حاکمیت عصر.

از جمله ویژگی‌های بارز در هنر، شکل‌گیری آن چیزی است که تحت عنوان هنر اعتراض‌آمیز یا هنر رژیم معروف شده است، که رسالت خود را در نقد کردن می‌داند، نقد هر آن‌چیزی که هست و نباید باشد. نقد اجتماعی هنگامی هدفی محدود دارد که واحدهای سیاسی رسما مشخص یا احزاب سیاسی مورد نظر باشد. اما هنگامی چنین هدفی وسیع است که به اجتماع یا فرهنگ به مفهوم وسیع آنها(یا دست کم به بخش هایی از آنها، مانند انتقادهایی که در قرن هجده و نوزده به فرهنگ بورژوایی می‌شد) نظر کند. برای مثال در میان آثار سینمای صامت، برخی از فیلم‌های چالز چاپلین شامل مهمترین عناصر انتقاد از دنیای مدرن، تکنولوژی و نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی در جامعه‌ی غربی است. در زمینه کاریکاتور اکثر آثار انوره دومیه، از جمله واگن درجه سه، نوع برخورد با فقرا و قشرهای آسیب پذیر را از سوی طبقه‌ی حاکم نقد می‌کند. در قرن بیستم نیز اغلب جنبش‌های هنری نو چون اکسپرسیونیسم، دادائیسم وسورئالیسم نیز، تنهایی و اضطراب را در جوامع غربی مورد نقد قرار دادند.

در تجربه‌ي مدرنیسم هنري در سراسر قرن بیستم -که هنرمندان آوانگاردي را هم تربیت کرد- هنر وسیله‌اي براي نقد اجتماعي به شمار مي‌آمد. براي مثال، مکتب دادا سرشت انتقادي داشت، اما انتقاد هنري آن به همه چیز مربوط مي‌شد نه به چیزی خاص. دادائیسم، چونان اعتراضی دردآلود اما طنزآمیز نیهیلیستي به سیاست، که زمینه‌ي فجایعي چون جنگ جهاني را پدید آورده بود، در مونیخ شکل گرفت اما چنان در انتقاد صریح بود که به جنگ همه هنرها می‌رفت.

از بعد لیبرالیستی، منتقدان برآنند که کارکرد هنر، یا دستکم هنر آوانگارد، نوعی نقد اجتماعی است که پدیده‌های کلان اجتماعی همچون توسعه‌ی افسار گسیخته‌ی سرمایه‌داری، تبعیض نژادی و تبعیض جنسیتی را هدف حمله خود قرار می‌دهد. البته مقصود این نیست که هنرمندان معاصر، به نقد سیاست‌های مشخص و رژیم‌های سیاسی قابل شناخت نپرداخته‌اند، بلکه غرض در اینجا آن است که تصور این مکاتب از سیاست معمولا بسیار وسیع‌تر از آن چیزی است که به یک حکومت خاص و احزاب سیاسی مشخص محدود شود.

در تحلیل‌های نظریه پردازان ساختگرای قرن بیستم، چون پی‌یرماشری و لویی آلترسر، نقش هنر به مثابه‌ی امکانی برای بازتاباندن تضادهای اجتماعی موجود در حکومت‌ها(چه کمونیستی و چه لیبرال) تفسیر می‌شود. به اعتقاد آن‌ها، هنر و هنرمندان می‌بایست در چنین بازتابی از منظر یک منتقد اجتماعی مارکسیست عمل کنند تا ریشه تضادهای طبقاتی جامعه‌ی بورژوا را آشکار سازند.

آدورنو موسیقی جاز را جلوه‌ای از هنر توده‌ای قلمداد می‌کند و این ادعا را که انسان در سایه‌ی آن می‌تواند به رهایی دست یابد و آزادی را در آغوش گیرد نفی کرده و معتقد است این موسیقی تنها پندار رهایی در آدمی را زنده می‌کند.

سیاست در حمایت از هنر

در این زمینه، دولت‌ها هنرمندان را به کار می‌گیرند تا برای مثال: انواع تمبر و یادمان و لباس‌های متحدالشکل را طراحی کنند؛ درزمینه‌های خاص آهنگ بسازند و برنامه‌های نمایشی و... را اجرا کنند.

پس زمانیکه دولت یا مقامات سیاسی برآن باشند تا هزینه‌ها را بپردازند و به طرقی از فعالیت‌های هنری حمایت کنند، سیاست نقش کارفرما را در خصوص هنر ایفا می‌کند. شکل‌گیری آموزه‌های تحمیلی رئالیسم سوسیالیستی در دوران حکومت استالین مصداق بارزی بر این ادعاست. در روش مذکور دولت نه تنها در تمام جنبش‌های هنری نقش کارفرما داشت، بلکه اصول و ضوابط هنری و چند و چون آن را نیز خود ارائه و پشتیبانی کرده است. فراموش نکنیم که در شرایط کنونی نیز، حتی در جوامع مدرن و صنعتی شده، همچنان پاره‌ای از هنرمندان از برای برآوردن غایات سیاسی به استخدام دولت‌ها در می‌آیند، که این می‌تواند داعیه‌ی خودمختاری هنرمندان را زیر سوال ببرد.

سیاست در تقابل با هنر

موسسات و سازمان‌های سیاسی می‌توانند در گام نخست از راه انتقاد به مقابله با هنر ها اقدام کنند. آثار هنریی که در آن هنرمندان به انتقاد آشکار یا حتی ضمنی از ترتیبات سیاسی یا نوع فلسفه حاکم بپردازد، می‌توانند با عکس‌العمل شدید دولت‌ها روبه‌رو شود. در پاره‌ای از جوامع مثل شوروی این تقابل اشکال خشن و وسیع‌تری به خود گرفت و در این چهارچوب اگر اثری با آموزه‌ی رئالیسم سوسیالیستی همسویی نداشت، بی‌درنگ محکوم می‌شد و تجربه فرمالیسم روسی و چگونگی سرکوب بی‌رحمانه‌ی هنرمندان این عقیده ضد سیاسی به عنوان مصداق بارز تقابل سیاست با هنر قابل ذکر است.

نهادهای سیاسی و حکومت‌ها برای مقابله با هنر ابزارهای زیادی در اختیار دارند. آنها به موجب اختیارات قانونی که خود تعیین کرده‌اند می‌توانند بر تولید آثار هنری نظارت داشته باشند و در نهایت آن را سانسور و یا ممنوع کنند.

مبانی سانسور در خصوص هنر، ابتدا در یونان باستان و از سوی افلاطون پی‌ریزی شده است. افلاطون عقیده داشت که سانسور می‌تواند ضمن رفع خطراتی که از جانب هنرمندان بر ساختار حکومت وارد می‌شود، وظیفه هنر را در جهت خدمت به اهداف سیاسی دولت طراحی کنند. لذا هرجایی که هنر نتواند در پیشبرد آن غایات مؤثر باشد، یا حتی در جهت تزلزل آن‌ها عمل کند، سانسور به جا و شایسته است و حتی در کتاب جمهور از تبعید هنرمندان از مدینه آرمانی‌اش بنابه مصالح دولت دفاع می‌کند.

از قرن هجدهم تا همین اواخر، پاسخی که متفکران غربی به دیدگاه افلاطونی می‌دانند این بود که هنر، مقوله‌ای آزاد و خودمختار است و وسیله‌ی سیاست یا هر چیز دیگری نیست. لیکن این دیدگاه از اواخر قرن بیستم بی‌محتوا جلوه‌گر شده است. در واقع مخالفت با محتوای سیاسی آثار هنری، خود می‌تواند محرکی برای سانسور سیاسی باشد.

بدیهی‌ست که در عصر حاضر، مقوله‌ی هنر از سیاست جدا نیست و نمی‌توان مدعی شد که هنر مستقل از سیاست است. با وجود اینکه شیوه‌ی ارتباط هنر و هنرمندان با دنیای سیاست، رابطه‌ی نزدیکی با نوع حکومت و ساختار سیاسی حاکم بر جامعه دارد، اما در نهایت این هنرمندان هستند که باید تصمیم بگیرند که با حاکمیت همراه شوند و از ایدئولوژی مورد نظر آن‌ها حمایت کنند، و یا اینکه در کنار مردم قرار گیرند، ریشه‌ای به مسائل نگاه کنند، ساختار سیاسی و اجتماعی و فرهنگی جامعه را به باده‌ی نقد بکشند و برای بالا بردن شعور سیاسی، اجتماعی و هنری جامعه تلاش کنند. همانطور که هربرت مارکوزه می‌گوید:

«هر کار هنری اصیل، انقلابی است، یعنی برهم زننده‌ی ادراک و فهم ما از جهان، ادعا نامه‌ای علیه واقعیت مستقر و پابرجا و تجلی تصویر آزادی است.»

منابع:

1.تحلیل عملکرد سیاست در هنر، محمد تقی قزلسفلی
2. جامعه و سیاست، مایکل براش
3.دایره المعارف هنر، روئین پاکباز

٢٥ی نۆڤامبر و توندوتیژی دژی ژنان لە کۆمەڵگەی کوردیدا

ئاراس عەزیزپوور

لە ٢٥ی نۆڤامبری (٤ی سەرماوەزی) ساڵی ١٩٦٠ دا سێ خوشک و چالاکوانی سیاسی کە بە خوشکانی میرابەل ناسراون لە بەندیخانەکانی دیکتاتۆری ئەو سەردەمەی کۆماری دۆمینیکدا دەستدرێژیان دەکریتە سەر و دەکوژرێن. پاشان لە ساڵی ١٩٨١ دا، چالاکوانانی کۆبوونەوەی فێمێنیستەکانی ئەمریکای لاتین و زەریای کارائیب ٢٥ی نۆڤامبر وەک ڕۆژی بردنە سەرەوەی ئاستی زانیاری لەسەر توندوتیژی دژی ژنان دیاری دەکرێت و هەروەها لە ساڵی ١٩٩٩ دا لە لایەن ڕێکخراوی گشتی نەتەوە یەکگرتووەکانەوە بە شێوەیەکی فەرمی وەک ڕۆژی بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژی دژی ژنان دەست نیشانکرا.

توندوتیژی دژی ژنان هەر چەشنە هەڵسوکەوتێک کە ببێتە هۆی ئازاری جەستەیی، دەروونی وە جنسی لە خۆ دەگرێت کە لە ئەنجام دا دەبێتە هۆی کوژران یا پەراوێز کەوتنی ئەو کەسەی ڕووبەڕووی توندوتیژیەکە بۆتەوە.

مەبەست لە دیاری کردنی ئەو ڕۆژەش بردنە سەرەوەی زانیاری کۆمەڵگا و بە تایبەتی ژنانە تا بە وریاییەکی زیاترەوە بەرەنگاری ئەو توندوتیژیانە ببنەوە.

جنێو پێدان، لێدان، دەرگای ماڵ لەسەر داخستن، بەکەمتر دانانیان لەبەرامبەر کوڕاندا، خەتێنە کردن، بێ ڕێزی پێکردن، گاڵتە پێکردن بە تایبەت لە شوێنە گشتیەکان دا و دەستدرێژی سێکسی و هتد سەرەکیترینی ئەو توندوتیژیانەن کە ڕۆژانە ژنان ڕووبەڕوویان دەبنەوە.

لە کۆمەڵگەی کوردیشدا وەک هەموو دنیا بە شێوەیەکەی بەرچاو ئەو توندوتیژیانە دەبیندرێن.

بە پێی ئامارێکی بەڕێوەبەرایەتی بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژی دژی ژنان لە هەرێمی کوردستان لە دە مانگی ڕابردوودا ١٠٤ ژن کوژراون، ٩٢ ژن خۆیان کوشتووە، ٢٢٤ ژن سووتاون و خۆیان سووتاندووە و نزیکەی ٨ هەزار سکاڵاش لەسەر شێوازە جیاوازەکانی ئەو توندوتیژیانە تۆمار کراوە.

لە ئێرانیش بە پێی ئامارێک لە سەدا ٦٦ی ژنان لە سەرەتای ژیانیانەوە بە لانیکەمەوە جارێک تووشی ئەو توندوتیژیانە دەبن.

کۆمەڵگەی کوردی بە گشتی کۆمەڵگەیەکی پیاوسالارە.

لە کۆمەڵگەیەکی پیاوسالاردا پیاوان خۆیان بە خاوەنی کچەکانیان یان خوشکەکانیان یان هاوژینەکانیان دەزانن کە ئەوەش دەبێتە هۆکار بۆ ئەوەی پیاوان لە هەر چەشنە توندوتیژیەک خۆ نەبوێرن. هەروەها لە کۆمەڵگایەکی پیاوسالار دا لە هەر چەشنە ئامرازێک بۆ زیاتر کردنی دەسەڵاتی پیاوان و پەراوێزخستنی ژنان کەڵک وەردەگیرێت.

یەکێک لەو ئامرازانە زمانە و لە زمانی کوردیشدا ئەو توندوتیژیانە ڕەنگیان داوەتەوەو ئێستاش لە زۆر شوێن و تەنانەت لە لایەن کەم تەمەنەکانیشەوە هەر بە کار دەبردرێن. جۆری یەکەم جیاوازی دانان لە نێوان کچ و کوڕدا و بۆ وێنە بە کار هێنانی هێندێک ڕستە وەکوو:

کوڕت نەمرێ، خوا کوڕت داتێ، بە دایکی کوڕان بی و هتد کە دەتوانێت کاریگەری ناڕاستەوخۆ لەسەر باری دەروونی کچ لە ناو خێزاندا دابنێت.

وەک دەبینین ئەو ڕستانە ئەگەر کچ بە خراپیش دانەنێن، کوڕ بە گرینگتر پێشان دەدەن هەر بۆیە دەبیندرێ پیاوان (باوک، برا، مێرد و...) لە بەرامبەر ژنان دا (کچ، خوشک، ژن و...) خۆیان بە جیاواز و خاوەن بڕیار دەبینن. هەر وەک ئاماژەشمان پێکرد دەتوانێ ڕێگە خۆشکەر بێ تاکوو پیاوان لەسەر ئازاردانی ژنان خۆیان بە مافدار بزانن.

جۆرێکی تر لەو ڕستانە هەن کە بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ ماف و ئازادی بە نێرینە دەدەن بەڵام بەشی ژنان بەستنەوەیان دەبێت وەکوو: کچ (مێیینە) دەبەسترێتەوە بەڵام کوڕ (نێرینە) نابەسترێتەوە.

ئەگەر سەرنج بدەینە سەر بابەتی خەیانەت ئەوە بە بەردەوامی ژنانن کە دەکوژرێنن و لەوە ناچێ تا ئێستا پیاوێک لە لایەن ژنەکەیەوە لەسەر بابەتێکی ئاوا کوژرابێت. کەواتە پێوەندیەکی زۆر توند و تۆڵ لە نێوان داب و نەریتەکان و زمان دا هەیە.

دانێکی تر لەو ئامرازانە کە لە کومەڵگەی کوردی و پیاوسالاردا بۆ پەراوێز خستنی ژنان کەڵکی لێ وەردەگیرێت بە مایەی شەرم دانانی جەستەی ژنانە و دەبینین کاتێک پیاوان دەیانهەوێ سووکایەتی بەیەک بکەن یەکتر بە ژن و یا بە کردارێکی ژنانە دەشوبهێنن. ئەگەر سەرنج بدەینە قسەگەلێک وەکوو: «ژنێ مـن»، «خۆ تۆ ژن نی»، «وەک ژن سەرت دامەخە»، «ئەوە چییە دەڵێی ژنی» وە هەروەها قسەگەلێکی وەک «پیاو بە پیاو»و «خۆتۆ پیاوی» ئەو ڕاستیەمان ڕوونتر بۆ دەر دەخەن و ئەم قسانەش بە بەردەوامی ئەو زێهنیەتە بڵاو دەکەنەوە کە ژنان پەستن، زەعیفە و کۆیلەن.

هەر لەسەر بنەما داب و نەریتیەکان و هەروەها لە پێوەندی لەگەڵ حەیا و ناموس و شەرەف دا ئێستاش ئەو خێزانانە ماون کە لە خوێندنی کچان و کوڕاندا جیاوازی دادەنێن تا ڕادەیەک کە قۆناغێک بۆ کچەکە

دادەنرێ و پاشان لە خوێندن دادەبڕدرێ لە کاتێک دا بۆ کوڕان ئەو شتە بە پێچەوانەوەیە.

ئەگەر باسی نموونەیەک بکەین کاتێک لە دایکێک دەپرسن کچەکەت پۆلی چەندەیە دەڵێ پۆلی شەشە و هەر ئەمساڵی بەسە لەوە زیاتر بۆچییەتی لە کاتێکدا کە پرسیار سەبارەت بە کوڕەکەی کرا لە وەڵام دا دەڵێ پۆلی پێنجە و ئەگەر عەقڵی بێ هەر دەخوێنێ و بەردەوام دەبێ.

لێرەش دا کچان بە گشتی تووشی تووتدوتیژی دەبنەوە و لە خوێندن چ لە قۆناغی سەرەتاییدا و چ لە قۆناغەکانی تردا دادەبڕێن. ئەوەش دەبێتە هۆکارێک بۆ ئەوەی ئەو کچانە لەباری بیر و هزرییەوە لە تاکەکانی تری کۆمەڵگا دوا بکەون.

هەروەها ڕێگرتن لە خوێندنی کچان ڕێگە خۆشکەرە بۆ بە شوودانیان لە تەمەنی منداڵیدا کە خۆی جۆرێک لە توندوتیژیە و خەسارێکی گەورەیە بۆ هەر کۆمەڵگایەک.

ئەوانەی باسکران کورتەیەک بوون لەو توندوتیژی و زوڵم و زۆرانەی لە کۆمەڵگەی کوردیدا دەر حەق بە ژن دەکرێن.

جگە لەوانە خەتێنە کران و دەرگا لەسەریان داخران و شێوازە جۆراوجۆرەکانی دەستدرێژی سکسی دەبیندرێ.

جیاکردنەوەی کچان و کوڕان لە تەمەنێکی تایبەت دا و بێ وەڵام هێشتنەوەی هۆکاری ئەو جیابوونەوەیە ڕاستەوخۆ لە کچ دا هەستی خۆ کەمتر بینین دروست دەکات.

لە کۆتاییدا دەبێ سەرنج بدەین نیوەی کۆمەڵگە ژنە و پەراوێز خستنی نیوەی کۆمەڵگە بە دڵنیاییەوە خەسارێکی گەورە دەگەیێنێ جا چ لە بواری کۆمەڵایەتیەوە بێ یان چ لە بواری کلتووری و پەرەسەندی زانستی و تەنانەت ئاستی بەختەوەری کۆمەڵایەتیش.

هێمن لە شێعری یادگاری شیرین دا دەڵێت:

باهەزار زێ و گادەر و لاوێنی ڕوونیشمان هەبێ

تاکوو ژن ئازاد نەبێ، سەرچاوەکەی ژین لیخنە

تا دایکانی ئێمە بە شێوەیەکی ئازاد پەروەردە نەبن بە دڵنیاییەوە منداڵەکانیشیان چ کچ و چ کوڕ دەستەمۆنوو ئازاد نابن.

کاتێک هێمن لە بەشێکی تری شێعرەکەی دا دەڵێ:

«**دایکی زانایە کوڕی ئازا دەنێرێتە خەبات**»

ئەو ڕاستیەمان زیاتر بۆ دەردەکەوێ کە ئازایەتی کوڕیش لە زانایەتی و ئازایەتی دایک سەرچاوە دەگرێ.

ژن، ژین و ژیانە تا تەواوی کۆمەڵگە بەو باوەڕە نەگات ئازادی و کەیف خۆشی و پێشکەوتنیش قەت دەستەبەر نابن.

فڕینی هەتاو

نووسینی خاتوو مائیدە ڕەئوفی

کاتژمێر لە نیوەشەو تێپەڕ ببوو و ئەو هێشتا لەجێگاکەی دا دەخولاوە، هێندەی بیر لە سبەینێ کردبۆوە سەری وەژان کەوتبوو دەیهەویست کەمێک پشوو بدا بەڵام خەیاڵەکانی نێو مێشکی نەیاندەهێشت. لەگەڵ خۆی قسەی دەکرد: «یانی سبەینێ چ ڕوو دەدا؟ تۆ بڵێی باوکم چی بڵێ؟ یانی ئیزنی ئەو کارەم پێ ئەدا؟ یانی بڵێی دایکم پشتم بگرێ؟ جەلیک کەمێکم باسی ئەو شتە بۆی کرد، زۆر لە ڕازی نەدەچوو بەڵام شایەد دڵی کەمێک نەرم بووبێ. ئەی خودا ئەدی چ لەو برا شێتەم بکەم؟ نا نا هیچ نێ دایک و باوکم ڕازی بن ئەو ناتوانێ هیچ بڵێ هەڵبەت هیوادارم وابێ! ئەخە توخدا ئەو کە لەمن چکۆڵەترە بۆ دەبێ بەسەرم دا زاڵ بێ و ئەمن نەوێرم هیچی پێ بڵێم؟ بۆ دەبێ ئەو کە هێشتا مێشکی پووچە بە من بڵێ چ بکەم و چ نەکەم؟»

کە گەیشتە ئێرە هەناسەیەکی قووڕسی هەڵکێشا و هەموو ڕابردووی وەبیر هاتەوە، لەو ڕۆژە ڕا وەبیری دەهات تاکوو ئەلان کە هێندەی نەمابوو ببێ بە ١٩ ساڵ. تەنانەت لای خۆشی سەیر بوو کە ئەو شتانەی بەسەر هاتبێ زیاتر لە خەون دەچوون، خەونێکی تاریک، خەونێک کە دەزانی خەونە و پێت خۆشە زووتر بەیانە ببێتەوە و تاو بێتە دەر و تۆش هەڵستی، بەڵام ئەو هەڵنەستابوو و هەموو خەونەکەی تێپەڕ کردبوو خەونێک کە هێشتاش تەواو نەببوو و ئەو دەیهەویست سبەینێ بۆ هەمیشە تەواوی کا و هەستێ.

پێی خۆش نەبوو ئەو خەونە تاڵەی وەبیر بێتەوە بەڵام کاتێک مێشکی بێ ئێجازەی وی شتەکانی دەوره دەکردەوە نەیدەتوانی پێشی پێ بگرێ، چاوی نووقاند و گەڕاوە دوایە، گەڕاوە ئەو جێگایەی چیرۆکی وی دەستی پێ کردبوو یانی ئەو ڕۆژەی پێی لە زگی دایکی چەقاندبوو و کوتبووی من ژیانم دەوێ هەڵبەت خۆی ئەو ڕۆژانەی لەبیر نەدەهات بەڵام دایکی هیندی بۆ گێڕابۆوە کە هەستی دەکرد ئەو ڕۆژانە بۆخۆشی لەبیرێتی.

دایکی دەیگووت: «ئای ڕۆڵەی شیرینم چیت بۆ باس بکەم لە کوێ ڕا دەست پێ بکەم، کاتێک بچووک بووم هەر لەسەر لانک منیان بە خێن دابوو بە باوکت و هەر لەسەر لانک مارەیان کردووم. تایبەتکانی ئێمە

دوژمنی خێنی بوون و لە زەمانی باپیرانمان ڕا چاویان پێک هەڵنەهاتوە کە من دوو مانگە بوومە مامم و مامی باوکت لەسەر شتێکی هیچ و پووچ لێیان دەبێتە شەڕ و مامە ڕووڕەشەکەی من بە چەقۆ مامی باوکت دەکووژێ و لە دوای ئەو هەمۆ شەڕە توندە و خێن خوازیە گەورەکانی تایفەکان بڕیار دەدەن من بە خێن بدەن بە ئەو باوکە سەربەقوڕەت ئای کچم دیتووتە ئەو دایکە داماوت لەزکی دایکیەوە بەختیان بە قوڕاو نوسیوە، هێستا نەبوومە ١٠ ساڵ، هێشتا بووکەڵەم بە دار ساز دەکرد و کایەم پێ دەکرد کە لیباسێکی سپی و تارایەکی سووریان بە سەرم داداو پێیان کوتم تو ژنی ئەو کابرایەی و بەلیباسی سپی دەڕۆیە ژووری و هاتنە دەرێشت لەو ماڵە هەر بە لیباسی سپی دەبێ، چت بۆ باس بکەم کچی جوانم باوکت ١٥ ساڵ لە من گەورەتر بوو. مامم، مامی کوشتبوو، ئەمنیش زۆر منداڵ بووم و حەقی هیچم نەبوو. بنەماڵەی وانیش ڕقی مامم و شەڕەکانی پێشوویان لە سەر ئەمن دەر دەکرد، خەسووم، خەزوورم، تەنانەت باوکیشت هەرچێکیان بەسەر دەهات، هەر کات لەگەڵ کەسێک لە تایفەی ئێمە شەڕیان دەکرد هەموویان لەسەر من خاڵی دەکرد، کاتێک تۆم لە زگ دابوو کوتم کوڕێکم دەبێ و ئەوانەش لەکۆڵم دەبنەوە بەڵام ئەوان هین دڵ بەرد بوون کە دەیانزانی دوگیانم هەرچی کار و کوێرەوەریە بە منیان دەکرد و شەویش کە دەمویست پشوو بدەم نەیاندەهێشت و لێدانەکانیانیش زیاتر ببو. بەخۆشم پێم سەیر بوو کە دوای ئەو هەمۆ لێدانە تۆ چۆن هێستا زیندوو مابووی؟ سەرت نەهێشێنم ڕۆڵە، دڵم بە کوڕ بوونت خۆش بوو دەمگووت ئاسوودە دەبم کە خودا نەیهەویست و تۆ کچ بوی».

دایکی هەموو جارێ دوای ئەو قسانە ئاخێکی هەڵدەکێشا و دەڕۆیشت. دەڕۆیشت و ئەو ئەماوەو جوابی پرسیارەکانی منداڵی؛ ئەو پرسیارانەی کە دایکی بێ ئەوەی خۆی بزانێ وەڵامی دەداوە، کە منداڵ بوو بە هۆشی منداڵی خۆی لە ئەو خودا ڕیش سپیەی لە نێوان هەوراندا سازی کردبووی دەپرسی : «خودایە گیان تۆ بڵێی باوکم منی خۆش بوێ؟ تۆ بڵێی من کچی ڕاستەقینەی وی بم؟ من ئەو هەمۆیە باوکم خۆش دەوێ کە لەسەر کار دێتەوە دەچمە پێشوازی، کاتێک ماندوویە دەست و لاقی دەشێلم و هەر چی ئەو بیڵێ دەیکەم ئەی بۆ ئەو چاویشم لێ ناکا دەڵێی نامبینێ ؟ بۆ ئەوێ ڕۆژێ بێ ئەوەی هیچم کردبێ لێم قەڵس بوو؟ بۆ کاتێک بابم تووڕەیە و بەسەرم دا دەگوڕێنێ دایکم هیچ ناڵێ؟ بۆ هیچیان لە ئاست برا بچووکەکەم دا ئاوا نین؟». لەو کاتە دا دەیزانی کە هۆی هەموو ئەوانە کچ بوونێتی، لە لای باوکی کچ لە ماڵە بابی وەک میوانێک وابوو کە دەبێ بڕوات و نەیەتەوە، لە لای وی کچ کەمتر لە کوڕ و نیوە بەشەرێکی بێ مێشک بوو هیچی دی. قەتی ئەو ڕۆژە لەبیر ناچێتەوە کاتێک کە 9 سالی بوو و تازە لە قوتابخانە جەژنی "تەکلیفیان" بۆ گرتبوو، لە ماڵێ دایکی لێچکەکەی لەسەر نابوو و پێی گوتبوو : لەوە بەدواوە تۆ گەورە بووی و دەبێ قژە سەرت داپۆشی تا کەس نەیبێنی. ڕۆژێکیان چوون عادەتی نەگرتبوو بەم لێچکە زلە، لەبیری چووبووە لەسەری نێ و چووبوو بەر دەرگای ماڵ، لەو کاتە دا بابی هاتبۆە و بینی بووی. کە چاوی بە ناوچاوانە تاڵەکەی بابی کەوتبوو ترسابوو و هەڵاتبوو ژورێ بەڵام درەنگ ببوو، بابی بە تووڕەیێکی زۆرەوە هاتبوو ژورێ و بە دەنگی بەرز پێی گوتبوو: «گەمژە بۆ لە دەرێ بووی بۆ لێچکەت لەسەر نەبوو؟ دەتهەوێ ئابڕووم بەری؟ دەتهەوێ بڵێن کچی فڵانە کەس ... ». تەنانەت پێی خۆش نەبوو ئەو قسانەی وەبیریش بێتەوە هەڵبەت ئەو ڕۆژە بابی لێشی دابوو بەڵام لە لای وی لێدانەکە لە قسەکان خۆشتر بوو. بیری کە دەکردەوە دەیدیت تەنیا کەڵکی هەبوونی ئابڕوو ئەوە بوو کە دەیتوانی بڕواتە قوتابخانە و دەرس بخوێنێ، ئەخە ڕەفیقەکانی بابی کچەکانیان دەچوونە قوتابخانە و ئەگە بابی ئەوی نەناردبا ئابڕووی لەلای ئەوان دەچوو. ئەخە بابی قسەی خەڵک و بەتایبەت رەفیقەکانی زۆر بۆ گرینگ بوو و نەیدەویست ئەو شتەی ئەوان لێیان دیبوو تێک بچێ و بگۆڕدرێ. ئەخە بابی لە ماڵێ، لەگەڵ ئەو و دایکی جورێک بوو و لە ناو خەڵک جورێکی دی. لە نێوان خەڵک ڕوو خۆش بوو و پێدەکەنی کەچی کە دەهاتەوە ماڵێ

ناوچاوانی تێک دەنا و قەڵس و نەدۆن بوو.

هەرچی گەورەتر دەبوو توندوتیژیەکان و سەخت گیریەکانی ماڵێ زیاتر دەبوو وهەر ئەوەش دەبوو بە هۆی دووربوونەوەی لێیان، تا ئەوجێگایەی توانیبای بە قسەی دەکردن، کاتێک لە ماڵەوە بوو هەموو ئەو کارانەی کە بە کاری کچی دێننە حیسابی دەکرد، قسە ناخۆشەکانی براکەی گوێ لێ دەبوو و هیچی نەدەکووت، لێدان و لاتاوەکانی بابی تەحەموول دەکرد و هیچی نەدەکووت، پێ نەدەکەنی، قسەی زیادی نەدەکرد، لێچکە و چارشێوی بە خۆی دادەدا، چاوی لە کوڕی بێگانە نەدەکرد و لەبەریان هەڵدەهات و زۆر کاری دی کە کچێکی خانومان دەیکات ئەویش بە جێی دەهێنا.

تەنیا ئەو کاتانەی دەڕۆیشتە قوتابخانە و کتێبی دەخێندەوە دڵخۆش بوو، بەڵام قوتابخانەش بەو جۆرە نەبوو کە دەیبێبێ. کچەکان و تەنانەت هاورێکانی خۆشی ئەو جۆرە نەبوون کە ئەو بوو. ئەوان تەواوی هۆشیان لە کوڕان بوو و تەنیا شتێکی دەیانەویست ئەوە بوو کەسێک ببیننەوەو زەواجی لەگەڵ بکەن و ماڵ و منداڵیان هەبێ. ئەوان خۆشبەختیان لەوانەدا دەدیت بەڵام ئەو نا. ئەو دەیویست دەرس ئیدامە بدا، دەیهەویست خۆی کتێب بنووسێ، دەیویست ساز لێدا و سەما بکا. ئەو دەیویست جیهانی خۆی و کچانی دەوروبەری بگۆڕێ، ئەو دەیویست خەونە تاڵەکەی بگۆڕێ و شیرنی بکا.

دۆینێ ئاخرین ڕۆژی قوتابخانە بوو و سبەینێ ڕۆژێک بوو کە دەیهەویست تێیدا ژیانی بگۆڕێ، لەناکاو دا وەخۆی هاتەوە و دیتی چەن ساعەتە لە فکری ڕابردوو و داهاتووی دایە ساعەتێکی مابوو ڕۆژ بێتەوە دیسان ترس و دڵەڕاوکێ جەستەی گرت یانی باوکی ئیجازەی پێدەدا دەرس ئیدامە بدا و بڕواتە زانکۆ؟ لەو فکرانە دابوو کە چاوی چیدیان خۆ ڕانەگرت و کەوتنە سەر یێک و خەوێکی قوورس لەگەڵ خۆی بردی.

تاو تازە هەڵاتبوو و وڵاتی ڕووناک کردبووە و ئەو یێستا لە خەون دابوو. کە دایکی بەپەلە هاتە ژوورەکەی و وتی: «هەتاو . . . هەتاو . . . هەستە کچم هەستە . . . زۆرمان کار هەیە هەستە خۆت ڕێک و پێک کە، هەستە باوکت گووتی پێت بڵێم ئەوڕۆ خوازبێنیت بۆ دێت کاک ڕەسووڵ دەیهەوێ بێ!»

هەتاو کە دەیهەویست بڕێک زیادتر بنوێ کە ئەوەی گوێ لێ بوو دەرپەڕی و دانیشت بە سەرسوڕماوێکی زۆر چاوی لە دایکی کرد، دەتگووت: بەردێکی گەورەیان بەسەر داداوە.

دایکی کە دیتی هەتاو هەستاوە کەمێکی دی قسەی بۆ کرد و نەسیحەتی کرد و هەستا ڕۆیشت، بەڵام هەتاو هیچیانی گوێ لێ نەبوو. کەمێک کە وەخۆی هاتەوە دڵداری خۆی داوەو گووتی: «هیچ نییە هەڵبەت بۆ کوڕەکەیەتی کە من ساڵێک لەوی گەورەترم باوکم پێی عەیب بوە بڵێ مەیەن و دوای وی لەگەڵ باوکم قسە دەکەم».

شەو داهات و میوانەکان هاتن، کاک ڕەسووڵ و دایکی و خۆشکی بوون، ژنەکەی پارەکە مردبوو هەتاو کە دیتنی پێی سەیر بوو ئەخە زاوا نەهاتبوو؛ خۆشحاڵتر بوو و لە ئاشپەزخانە دانیشت و گوێی دا بە قسەکانیان. بەڵام هەرچی زیاتری گوێ لێ دەبوو زیاتر هیوای مردنی دەخواست لە ڕاستی دا زاوا هاتبوو و باوکی بێ ئەوەی لێی بپرسێ کە دەیهەوێ یا نا بێ ئەوەی بانگی کا خەریک بوو قەرارەکانی دادەنا؛ بە قسەی بابی دو ڕۆژی دی دەبوو بە هاوسەری کاک ڕەسووڵ لەویان مارە دەکرد.

دوای تەواو بوونی قسەکان و دانانی قەرارەکان دایکی هات لە دوای و بردیە نێو میوانان، شیرنیان دایە، حەڵقەیان لە دەست کرد و چەپڵەیان بۆ لێدا بەڵام هەتاو نە هیچی دەدیت و نە هیچی هەست پێ دەکرد، هەتاو بە خەیاڵەکانیوە ڕوخا بوو.

بۆ بیانێ دایکی دەچوو لە خەو هەڵی هەستێنێ، کە دەرکەی کردەوە زیقاندی و هەر لەوێ کەوت. لەوبەری دەرگا کچێک بوو کە دوای دیتنی مردنی هیواکانی بڕیاری دابوو خۆشی چیدی هەناسە نەکێشێ و لە جیات فڕین لە ئاسماندا لە نێوان سەقفی دیوەکەی دا باڵبگرێ.

مرگ مال همسایه است!

مائده رئوفی و سارا ابن عباسی

تیتر اول: جنازه دختر گمشده کشف شد.

تیتر دوم: اعلام نتایج تحقیقات پزشکی قانونی «آتنا اصلانی»

پس از بررسی‌های انجام یافته سرانجام نتیجه تحقیقات پزشکی قانونی مشخص شد و در نهایت تیم پزشکی آثار آزار و اذیت جنسی را تایید کرد.

تیتر آخر: قاتلِ «آتنا اصلانی» به دار آویخته شد.

همین، به همین سادگی یک کودک دزدیده شد، حتی ساده‌تر به او تجاوز شد، مجرم دستگیر و با تلاش فراوان و بعد از شکایت خانواده به حقش یعنی اعدام رسید!

البته در این بین از دلسوزی‌ها، فحش‌ها، جملات آنچنانی در وصف تجاوزو انسانیت و... ولایک‌ها و کامنت‌هایی که برای به جزا رسیدن فرد متجاوز در فضای مجازی دست به دست می‌شوند نمی‌توان چشم پوشید و بعد از اعدام شخص باز با لایک و کامنت‌های حقش بود، مردم عبرت بگیرند و... مواجه می‌شویم؛ همه‌ی این‌ها بعد از چند روز به دست فراموشی سپرده می‌شوند، انگار تنها وظیفه‌ی ما انسان‌ها در قبال کودکان‌مان و سلامت جامعه چند لایک و جملات بی سر و ته بیشتر نیست؛ جالب این است که بعد از تکرار این اتفاقات همه ی این ماجراها به صورت پروسه‌های بی انتها تکرار می‌شود بی آن که به فکرمان خطور کند تا کِی؟ مگر قرار نبود با اعدام اول برای همه درس عبرتی شود و دیگر کسی با زندگی کودک بی‌گناه بازی نکند؟! باید دریابیم مشکل ریشه‌دارتر بوده و نیازمند توجه بیشتر است و با اعدام فقط صورت مسئله پاک خواهد شد؛ تا کی فقط می خواهیم صورت مسئله را پاک کرده و به خود ببالیم که بله مشکل حل شد؟! باید در بطن ماجرا نفوذ و مشکل را ریشه کن کرد، البته شاید ریشه‌کن کردن همچین مشکلی کمی اغراق آمیز باشد امّا می‌توان تا جای ممکن آن را کاهش داد، برای این کار می‌توان از آموزش و درمان استفاده کرد که هریک از این‌ها نیز به تنهایی جنبه‌های زیادی را دربر می‌گیرند.

پیش از هرچیزی باید در نظر داشت که وقتی صحبت از کودک می‌شود باید همه ی جوانب را سنجید و با احتیاط پیش رفت. زن و مردی که تصمیم به داشتن بچه می‌گیرند باید توانایی نگهداری، حفاظت و تربیت درست را در خود ببینند. نکته‌ی دیگری که باید به آن توجه کرد این است که از این قبیل اتفاقات ناخوشایند ممکن است برای اطرافیان و یا حتی کودک خودمان رخ دهد، پس پیش از درمان باید به فکر پیشگیری بود؛ در این پیشگیری پدر و مادر نقش کلیدی را دارا هستند. آمارها حاکی از این است که بیشترین تجاوزها توسط نزدیکان و افراد معتمد خانواده صورت می‌گیرد پس تنها گذاشتن کودکی که توانایی محافظت از خود را ندارد نمی‌تواند کار درستی باشد، البته این محافظت تا سنی که کودک تحت مراقبت کامل والدین است (از هنگام تولد تا حدود چهار سالگی) جوابگو خواهد بود، وقتی کودک به سن مشخصی رسید که وارد اجتماع شده و با افراد بیشتری غیر از خانواده و اطرافیان ارتباط دارد کافی نخواهد بود.

از اینجا به بعد بحث آموزش مطرح است که فقط مختص کودک نیست بلکه آموزش والدین و جامعه نیز ضروری است. در وهله‌ی اول آموزش والدین مطرح است چرا که آموزش اولیه‌ی کودک توسط آنان صورت می‌گیرد، برای این آموزش آنها خود باید تعلیم داده شوند و بدانند که پیش و پس از همچین مسئله های چگونه با کودک رفتار کنند. آنها باید با کودک خود دوست بوده و به جای ایجاد حس ترس در کودک، اعتماد و امنیت را به وجودآورند؛ در این شرایط یکی از روش‌های تجاوزگران یعنی تهدید و ترساندن کودک بی نتیجه خواهد بود؛ امّا رفتار والدین پس از آزار بسیار حائز اهمیت است. آنها باید بدانند کودکی که مورد سواستفاده قرار گرفته هیچ نقشی در این امر نداشته و قربانی بیش نیست و از سرزنش کردن او پرهیز کنند و نگران آبرو نبوده و خود در قبال این موضوع سکوت نکنند. در این مرحله تنها چیزی که کودک به آن نیاز دارد حس امنیت است، امنیتی که می‌تواند از والدین دریافت کند.

همان‌طور که پیشتر اشاره کردیم یکی از دلایل مهم بودن آموزش والدین این است که آموزش‌های اولیه توسط آن‌ها انجام می‌گیرد، این آموزش ها باید از زمانی شروع شود که کودک کم کم شروع به شناخت خود می‌کند و با بزرگ شدن و افزایش درک او این آموزش ها نیز بیشتر شوند یعنی متناسب با سن کودک باشند، یک کودک همان‌گونه که با دست، چشم، گوش و بقیه‌ی اندام‌های خود آشنا می‌شود باید با اندام های جنسی خود نیز آشنا شده و بداند که آن‌ها جزو اندامهای خصوصی او به حساب می آیند و هیچ کس حتی پدر و مادر بدون اجازه ی او حق دست زدن و تعرض به آن‌ها را ندارند، او باید بداند وقتی رفتاری باعث آزارش شد می‌تواند این موضوع را با فردی قابل اعتماد مثل پدر و مادرش درمیان بگذارد. متاسفانه در کشور ما به دلایل متعدد نظیر تابوهای فرهنگی و عرف جامعه والدین از آموزش جنسی به کودک خودداری می‌کنند و شرم دارند در مورد مسائل جنسی با کودک حرف بزنند و مسائل را تا جایی که در توان درک کودک است برای او شرح دهند تا کودک بتواند با توجه به دانسته‌هایش رفتار درست و مناسب را از رفتاری که تجاوز به حریمش محسوب می‌شود تفکیک بدهد و تا جایی که در توان دارد از خود در مقابل همچین انسان هایی محافظت کند.

نهاد بعدی که کودک بعد از خانواده وارد آن می‌شود و بدون شک نقش مهمی در آموزش کودک دارد مدرسه است و ادامه‌ی تعلیمات خانواده و همچنین کم کاری‌هایی که از سوی خانواده در تعلیم کودک صورت گرفته است را می‌توان در این نهاد جبران کرد. امّا در کشور ما متاسفانه به دلیل وجود تابوهای فرهنگی و نواقصی که در سیستم آموزش و پرورش دیده می‌شود این وظیفه به درستی انجام نمی‌گیرد بلکه وضع مقداری وخیم تر می‌شود به گونه‌ای که شاهد تجاوز معلم به دانشآموز هستیم و مشکل گشا خود مشکل است؛ با این شرایط به این موضوع پی می‌بریم که نیازمند یک تغییر سریع و اساسی در سیستم ناکارآمد آموزشی هستیم.

تا این جا هرچه گفته شد مربوط به آموزش بود و امّا منظور از درمان چیست؟!

مطمئناً قربانیان تجاوز یک سوی مسئله هستند و سوی دیگر شخص متجاوز خواهد بود که باید کنترل و در صورت امکان درمان شود. این گونه افراد اکثراً به اختلال روانی پدوفیلی دچار هستند؛ پدوفیلی به اختلالی گفته می‌شود که در آن فرد نسبت به کودک تمایل جنسی دارد که این تمایل می‌تواند فقط آزار یا همراه با تجاوز جنسی باشد. باید در نظر داشت که همه‌ی آزارهای جنسی از سوی افراد مبتلا به پدوفیلی نیست و ممکن است توسط افراد دیگری که دارای اختلالات روانی دیگر هستند نیز انجام شود.

آنچه اینجا اهمیت دارد یافتن منشأ تمایل جنسی یک بزرگسال نسبت به یک کودک است حال این شخص چه پدوفیلی یا هر مشکل روانی دیگری داشته باشد. باید نحوه‌ی رشد در دوران کودکی، سابقه‌ی فرد متجاوز و شرایط زندگی آن بررسی شود در بیشتر موارد مشخص شده است که اینگونه افراد خود در دوران کودکی مورد تجاوز و آزار قرار گرفته‌اند. می توان گفت که تنها راه حل پذیرفتن وجود این مشکل، ایجاد فضایی برای گفتمان درباره‌ی آن، آموزش و در نهایت رسیدن به آگاهی جمعی درباره‌ی این معضل اجتماعی است.

وَرَمی بەنام کولبری

محمد دردک

چند وقتی است که در شبکه‌های اجتماعی دیگر از وجودشان خبری نیست بلکه تمامی رسانه‌ها روی حذف آن‌ها زوم کرده‌اند و انگار صبر پیشه کرده‌اند تا این‌که هر روز قسمتی از این تراژدی هولناک را به نمایش بگذارند. مطمنا با مشاهده‌ی تصاویر مرگ آن‌ها این سوالات ذهن هر انسانی را درگیر می‌کند؛

چه قانون و چه دادگاهی در همان لحظه حکم مرگ کولبران را صادر می‌کند!؟ آیا جرم تجاوز مرزی کشتن است!؟ چرا به جای کشتن کولبر به کشتن روح دزدی و بیکاری و تورم نمی‌پردازند؟ چرا به جای سوزاندن حیوان بی زبان به سوزاندن ریشه‌های جهل و ظلم نمی‌پردازند؟ چه وضیعتی و چه کسانی ایشان را مجاب می‌کند بطوریکه در بین آن‌ها افراد پیر، جوان و تحصیل کرده نیز وجود دارد که به شغل کاذبی همچون کولبری روی بیاورند؟ و چه آینده‌ای در انتظارشان است؟

کولبری کاری مشقت بار، طاقت فرسا و بعضا مرگبار با حداقل دستمزد است که این روزها در چند استان مرزی همچون کردستان، کرمانشاه، سیستان و بلوچستان و آذربایجان غربی چشمگیر شده است. در اصطلاح برای کسانی که بوسیله حمل بار در مناطق مرزی ارتزاق می‌کنند، بکار برده می‌شود. اما در حقیقت مانند کوهنوردی در کوه‌های صعب العبور است با این تفاوت که در کولبری باید کوله‌ای را که حدودا ۶۰ کیلوگرم است بر کول حمل کرد.

اگر از هر کولبری بپرسید نسبت به شغلش رضایت ندارد بلکه همه‌ی آنان می‌گویند ما مجبوریم وگرنه هیچ وقت برای بدست آوردن نان، ذلت کولبری را نمی‌پذیرفتیم. زیرا که کولبری علاوه بر پیامدهای فردی از جمله بیماری‌ها، فشارهای جسمی و روانی و... دارای پیامدهای اجتماعی، اقتصادی و سیاسی نیز می‌باشد.

در ادامه به علل به وجود آمدن کولبری و راهکارهای مقابله با آن می‌پردازیم.

علت‌های کولبری:

اقتصادی

بنابر گفته‌های دکتر حسین راغفر اقتصاددان و عضو هیئت علمی دانشگاه الزهرا، علت اصلی وجود کولبری را باید در اقتصاد کشور جست جو کرد. شاهراهی که در آن درآمدهای اصلی از طریق فروش منابع طبیعی و منابع خام حاصل می‌شود. اصلی‌ترین منبع درآمدهای فعالان اقتصادی در کشور جلب و جذب درآمدهای حاصل از فروش منابع طبیعی است که در اشکال تجارت به معنای واردات، فعالیت‌های سوداگری خرید و فروش زمین، مصرف گرایی، ساخت ویلا، سفرهای خارج از کشور و فعالیت‌های دلالی پول سرمایه‌گذاری می‌شود. چنین اقتصادی قادر به خلق شغل برای اقشار محروم نیست. همچنین اقتصادی که مبتنی بر رانت‌های (درآمدهای) حاصل از فروش منابع طبیعی و خام است قادر به خلق شغل صنعتی و تولیدی نیست. اما در شرایط کنونی، همزمان رشد جمعیت کشور مستلزم خلق سالانه بالغ بر یک میلیون شغل است. مشاغل جاری نیز فاقد ارزش افزوده کافی هستند. به همین دلیل بخش قابل توجهی از نیروی انسانی کشور در برنامه‌ریزی بخش عمومی و دولت‌ها نیستند. در چنین شرایطی شاهد رشد مشاغل پرمشقتی مانند کولبری هستیم.

بی‌تردید اقتصاد ناتوان و علیلی که برخی از سیاستگذاران آن در کانون‌های تصمیم‌گیری تنها منافع کوتاه مدت و بدون برنامه‌ریزی را در نظر می‌گیرند بخش قابل توجهی از جمعیت کشور را در بر نمی‌گیرد. منابع کشور به آن دسته از فعالیت‌هایی تخصیص داده می‌شود که فعالیت‌های نامولد و سوداگری هستند. درحالی که منابع عظیم تخصیص داده شده به همین بخش‌های سوداگرانه که از انرژی یارانه‌ای و ارزان متعلق به نسل‌های حاضر و آینده ارتزاق می‌کند می‌تواند برای ایجاد شغل برای میلیون‌ها جوان کشور اختصاص داده شود. با همه محدودیت‌هایی که تحریم‌های اقتصادی در کشور اعمال کرده است اصلی‌ترین مشکل اقتصادی در ایران تخصیص منابع در چرخه فعالیت‌های سوداگری و نامولد است.

موقعیت جغرافیایی
دکتر سردار فتوحی مدرس دانشگاه در مصاحبه با کردپرس می‌گوید که کولبری از آنجایی که با مرز سر و کار دارد باید از دو بعد داخلی و خارجی مورد توجه قرار گیرد. از بعد داخلی زمانی که فقر و بیکاری در جامعه زیاد باشد و زندگی و مرگ به هم نزدیک شوند، مردم هم به مرزهای جغرافیای (کشوری) نزدیک می‌شوند. زیرا تا کنون مرزهای ما آشتی بین مرگ و زندگی بوده‌اند و کولبرها سوژه‌های این آشتی هستند. از بعد خارجی هم می‌توان به مقایسه‌ها پرداخت، آیا تفاوت قیمت داخل و خارج کشور آنقدر هست که فرد به خودش مشقت دهد و کالایی را بر دوش حمل کند، هر چه قیمت اجناس داخلی و خارجی بیشتر متفاوت باشد، اقتصاد کولبری غنی‌تر می شود. لذا گذشتن از اقتصاد کولبری در درجه اول باید از فقر و بیکاری، و در ثانی باید از اختلاف بالای قیمت‌ها در بازارهای داخلی و خارجی بگذریم.
دکتر راغفر معتقد است، منابع کشور باید صرف توسعه فعالیت‌های اقتصادی هر منطقه شود. در منطقه‌های مرزی کردستان که هوا کوهستانی است، کشاورزی و دامداری و صنایع وابسته باید محور توسعه منطقه شود. متاسفانه این دسته از صنایع که محور توسعه منطقه کردستان و غرب کشور می‌توانند باشند مغفول مانده‌اند و هنگامی که دولت‌ها منابعی را به آنها تخصیص می‌دهند سرمایه‌گذاری‌های غلط، ناکارآمد، پرهزینه و بدون توانایی در خلق شغل و بی‌ارتباط با ظرفیت‌های منطقه‌ای صورت می‌گیرد.
در کشورهای اروپایی برخلاف کشورهای در حال توسعه این مناطق مرزی هستند که نبض اقتصاد کشور در دست دارند و نسبت به مناطق مرکزی پیشرفته‌تر هستند. اما در ایران درآمدهای حاصل از مناطق مرزی در مناطق مرکزی سرمایه گذاری می‌شود. اگر این مسئله را نیز دقیق بررسی کرد به نتیجه‌ای جز تبعیض مضاعف مرکز و حاشیه نخواهید رسید زیرا که مناطق مرکزی روز به روز ترقی می‌کنند اما مناطق مرزی هر روز فقیرتر و محروم‌تر می‌شوند.

راه‌های مقابله با کولبری:

جان برای نان

کولبران متاسفانه بطور ناخواسته جزء ریزی از قاچاق کالا هستند بطوریکه محاسبه‌ها نشان می‌دهد بار ورودی سیگار از مرز در یک شب اگر از سوی ۶۰ کولبر حمل شود، می‌تواند به رقمی معادل ۵۴۰ میلیون تومان برسد. عددی که، به گفته خود کولبران، در بعضی شب‌ها و برای برخی کالاها تا ۸۰۰ میلیون تومان هم افزایش پیدا می‌کند. براساس آنچه بومیان منطقه از اقلام وارد شده از مرز گناو در استان کردستان می‌گفتند، می‌توان این رقم را برای کالاهایی مانند سیگار ۱۹۷ میلیارد و ۱۰۰ میلیون تومان برای یک سال برآورد کرد که با در نظر گرفتن ۱۰۰ هزار تومان میانگین، فقط ۱/۱ درصد آن یعنی ۲ میلیارد و ۱۹۰ میلیون تومان در سال سهم کولبران، به‌عنوان نخستین حلقه این زنجیره از انتقال کالا از مرز است.
اکبر رشیدیان، جامعه شناس و آسیب شناس مسائل اجتماعی در گفتگو با باشگاه خبرنگاران جوان، عنوان کرد: اساسا جذابیت و جاذبه چندانی در این نوع خاص از فعالیت وجود ندارد و طبق تحقیقات میدانی که بنده بطور شخصی در برخی مناطق مرزی انجام دادم به روشنی دریافتم که اغلب علاقه و انگیزه‌ای جز اجبار، ناچاری و استیصال برای کسب درآمد در چنین فعالیتی وجود ندارد. واقعیت امر این است که سودهای کلان به جیب افراد قاچاقچی می‌رود و از آن سو این کولبران هستند که با حداقل سود، به چنین فعالیت‌هایی مبادرت می ورزند.
متاسفانه نیروهای انتظامی و هنگ مرزی درکل ضابطین اجرائی قوانین مجازات اسلامی به درستی قوانین را اجرا نمی‌کنند و خود مرتکب تخلف می‌شوند. درمناطق مرزی ماموران بی‌خبر از اینکه هزاران سفره‌ی خالی منتظر حداقل روزی از این روزگار پر زرق و برق هستند، بطور فجیعی و نامردانه قسمتی دیگری از تراژدی کشتار سیستماتیک کولبران را کارگردانی می‌کنند در نهایت حداقل روزی هم به مقصد اصلیش نخواهد رسید. هیچ کس در برابر جان باختن یک انسان شریف جوابگو نیست. آنان خود را به خواب غفلت برده‌اند، البته هستند کسانی‌که برخلاف کولبر که از روی خستگی رگ‌های بدنش بیرون می‌زند.
اما آن‌ها رگ‌های غیرتشان را تنها برای این‌که ثابت کند که کولبر قاچاقچی و مجرم است، باید محاکمه شود، باد می‌کنند.
براساس ماده ۳ قانون بکارگیری اسلحه از سوی نیروهای انتظامی، تنها در صورتی می‌توانند از اسلحه استفاده کنند که جان آنان در خطر باشد و یا متهم قصد کشتن نیروهای نظامی را داشته باشد.

در تبصره ۳ این قانون آمده است: نیروهای انتظامی به هیچ شیوه‌ای نمی‌توانند برای اولین بار متهم را هدف شلیک مستقیم قرار دهند. براساس ماده ۷: مامورین باید حتی المقدور پا را هدف قرار بدهند. همچنین طبق بند الف ماده ۲ قانون قاچاق، اگر کالای قاچاق کمتر از یک میلیون تومان ارزش داشته باشد هیچ گونه مجازاتی متوجه فرد نخواهد شد و در اکثر موارد کالایی که کولبران حمل می‌کنند کمتر از حد نصاب مذکور می‌باشد لذا از مجازات جریمه معاف خواهند شد و تنها کالای مربوطه ضبط خواهد گردید. طبق قانون مجازات اسلامی: جرم کولبران «ورود کالای قاچاق» و بعضا «تردد غیرمجاز در امتداد مرز» می‌باشد که مجازات آن حداکثر چند ماه زندان و جریمه نقدی معادل چند برابر ارزش کالای ضبط شده است.

حسین احمدی نیاز، حقوقدان و وکیل چند کولبر کشته شده در این باره می‌گوید که ما قانون بکارگیری اسلحه داریم و در این قانون اعلام شده که اول باید دو تا سه مرتبه تذکر داده شود، بعد تیر هوایی شلیک شود و در مرحله آخر درصورت تیر اندازی مستقیم باید نشانه‌گیری کمر به پایین باشد. در ادامه می‌گوید در این مورد باید شورای امنیت ملی وارد شود تا از تیراندازی به کولبران جلوگیری شود و مالک بعنوان قاچاقچی محسوب شود نه کولبر. در نهایت می‌گوید فرش قرمز نخواستیم، کاری به کارشان نداشته باشید.

احمد شهید، گزارشگر ویژه سابق سازمان ملل نیز در گزارش خود از کشته شدن کولبران مرزی به عنوان «قتل‌های فراقضائی» نام برده و از این موضوع ابراز نگرانی کرده است. وی پیشتر به شرایط سخت کُولبران مرزی و «کشتار سیستماتیک» آن‌ها اشاره کرده بود.

مطمئناً با استناد به قانون، راهی که نیروهای انتظامی مبنی بر حذف فیزیکی راهی کاملا اشتباه، غیرقانونی و غیر شرعی می‌باشد و نقض قوانین است. وضعیت کشتار غیر قانونی کولبران منجر به بروز اعتراضات و تجمع مردم در نقاط مرزی شد که یکی از اعتراضات می‌توان به تجمع مردم بانه در سال جاری اشاره کرد.

بیمه‌ی کولبری

کولبری در قانون مدنی و شهروندی ایران تعریف نشده است و کولبران از هرگونه بیمه عمر، مستمری، حقوق ثابت و غیره در این کار بهره‌مند نیستند.

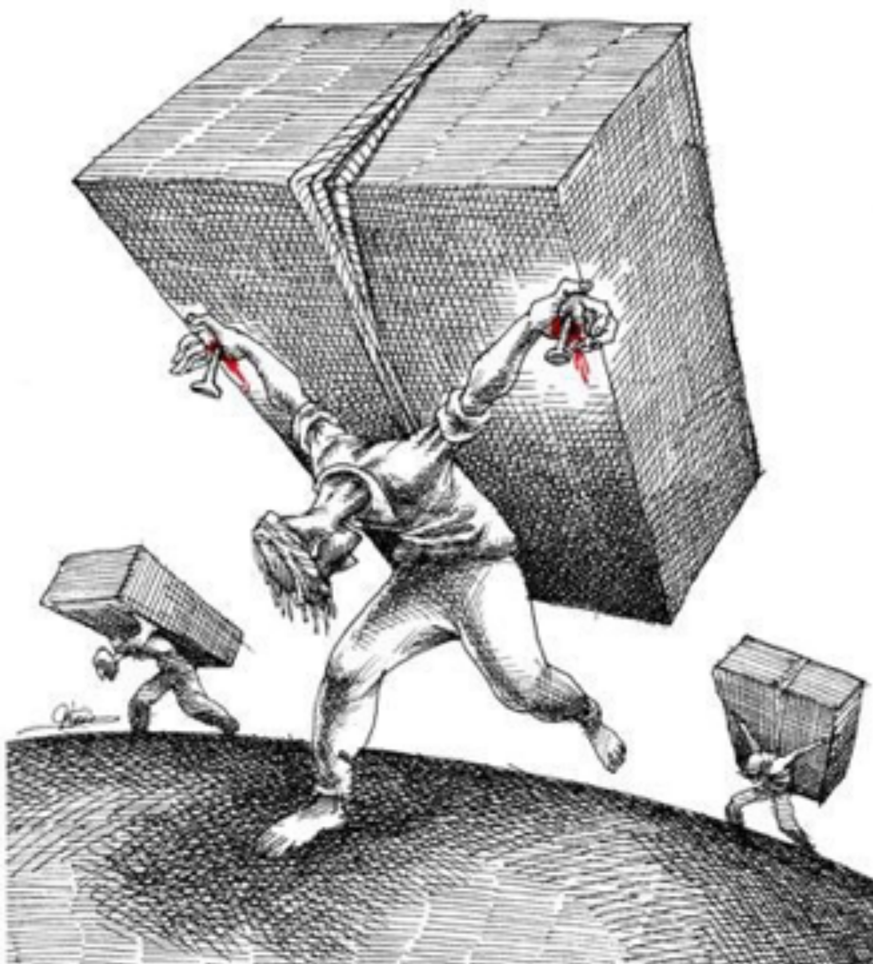
طبق سخنان رسول خضری، نماینده مردم شهرستان‌های پیرانشهر و سردشت در مجلس، شصت و پنج هزار کولبر قرار است تحت بیمه کولبری قرار بگیرند. طبق اصول ۳، ۲۹، ۴۳ و ۵۰ قانون اساسی دولت مسئولیت سلامت، شغل و بیمه جامعه را بر عهده دارد از این رو دولت باید این افراد را بیمه کند.

به گزارش تسنیم، سال گذشته جمشید انصاری، معاون رئیس جمهور و رئیس سازمان اداری و استخدامی وقت، میزان درآمد خانوار شهری در کل کشور را ۷۵ درصد اعلام کرد. وی با بیان اینکه هر خانوار شهری ۲۷۸ میلیون و ۸۷۲ هزار ریال سرانه در طول سال درآمد دارد این رقم را در استان کردستان به عنوان یکی از استان‌های مرزی ۲۰۸ میلیون و ۸۱ هزار ریال در طول سال اعلام کرد. به این آمار باید نرخ ۲۰.۵ درصدی بیکاری و رتبه سوم استان از این حیث در کشور را اضافه کرد. شاید در این شرایط، پذیرش کولبری به عنوان شغلی که بخش قابل توجه‌ی از جمعیت مرزنشین برای سیر کردن شکم خود به سراغ آن می‌روند، منطقی باشد. پذیرشی که به دنبال خود حمایت های حداقلی که حق هر انسان شاغلی است را به دنبال دارد. اما سوال این است که آیا با پذیرش این شغل می‌توان با چالش‌هایی که با ذات آن همراه است کنار آمد؟ آیا می‌توان پذیرفت به طور مثال، یک فرد با کالایی ۶۰ کیلویی را به مدت ۸ ساعت در راه‌های صعب العبور به دوش بکشد و خوشحال باشد که شغلش به رسمیت شناخته شده و از بیمه برخوردار است. آیا بیمه کفاف پیری زود رس و انواع و اقسام بیماری‌هایی که از کولبری حاصل می شود را می‌دهد؟

شاید پاسخ همه این سوال‌ها یک خیر معنادار به وسعت فقر تمام مرزنشینان باشد. اما در شرایطی که هیچ برنامه‌ای برای رونق اقتصادی این مناطق وجود ندارد و نمی‌توان منتظر آینده‌ای روشن از پس تمام بی برنامگی‌ها بود، چاره‌ای نمی‌ماند جز آن که با پذیرش یک درد و رنج تحت عنوان شغل کنار آمد. این بیمه با این که یک طرح مناسب است اما آیا بهترین راه است؟ شاید در حال حاضر کاری جز این نتوان کرد. احمدی نیاز با اشاره به نقاط ضعف این طرح می‌گوید: تمام کولبران از معابر غیر رسمی تردد می‌کنند، آن گونه که اعلام کردند، کولبرانی که از معابر رسمی تردد کنند بیمه می‌شوند اما اساساً در معابر رسمی ماشین است که کالا را جا به جا می‌کند ولی اکثرکولبرها در معابر غیر رسمی هستند تا کالا شامل تعرفه گمرک نشود.

طرح های ناکام در هفت خوان مجلس

طرح ساماندهی کولبرها، صدور کارت کولبری، تاسیس بازارچه‌های مرزی قانونی، تعیین سقف و سهمیه‌ی مجاز ترخیص کالا، اجرای طرح کاروزی، اجازه‌ی فعالیت بازرگانی، واریز ۵۰۰ هزار تومان برای خانواده‌ی هر کولبر، ایجاد تعاونی‌های کارآمد و ایجاد منطقه آزاد و کارهایی از این قبیل، راهکاری به ظاهر مناسب است علی الخصوص برای کولبرهایی که یکی از خواسته‌هایشان این است که مسئولین بگذارند تنها مشکل آن ها شرایط محیطی و دست و پنجه نرم کردن با مسیر باشد، برای آن‌ها این روزها رویای یک کار بی خطر در کشور و در شهر خودشان که باعث پیشرفت کشور هم می‌شود، تبدیل به این شده است که کمی بهبود در این شغل خطرناک را شاهد باشند. اما این یک مُسکِن است یا یک درمان؟

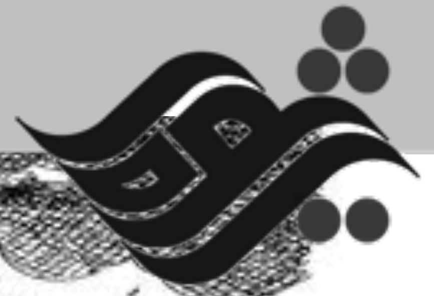

چه باید کرد؟

پروانه سلحشوری، نماینده مردم تهران در مجلس به «مردم‌سالاری» می‌گوید: «من متاسفم در کشوری که فسادهای گوناگون اقتصادی رخ می‌دهد، کولبران فقط به خاطر این‌که معیشت خود را تامین کنند با چنین مشکلاتی مواجه می‌شوند. الان خیلی از کولبرها در مسیر، جانشان را از دست می‌دهند». او ادامه می‌دهد: «این اولین بار نیست و آخرین بار هم نخواهد بود. ولی این یک تلنگری است به کسانی که در این جامعه زندگی می‌کنند و مسئولیت دارند و سکوت می‌کنند و حتی برای این بندگان خدا مانع ایجاد می‌کنند». نماینده مردم تهران ادامه می‌دهد: «اسم این‌ها را می‌گذارند قاچاقچی. من معتقدم اگر واقعا با قاچاق مخالف هستیم و می‌خواهیم جلوی آن را بگیریم، چرا به کسانی که قاچاق‌های کلان انجام می‌دهند رسیدگی نمی‌شود. چرا فقط سراغ کسانی می‌رویم که از محرومیت و برای گذران زندگی سراغ این کار می‌روند؟ به جای اینکه جلوی این افراد گرفته شود و قاچاق حساب شود آن‌ها را ساماندهی کنند تا بتوانند از مرزها و زندگی حمایت کنند». سلحشوری در پاسخ به این سوال که مجلس چه کاری می‌تواند برای این حمایت و رسیدگی به این افراد انجام دهد، می‌گوید: «باید مجلس وارد شود باید کمیته‌هایی که مرتبط با این حوزه هستند، وارد میدان شوند. به نظرم مسئله کولبرها یک مسئله اجتماعی و اقتصادی است. پس باید با توجه به ابعاد مختلف بررسی شود ولی باید مسئولانی که درگیر قضیه هستند، ماجرا را پوشش دهند باید با هم تشکیل شورایی بدهند و برای آن راه حل ایجاد کنند.

منصور مرادی، نماینده مریوان در مجلس: باید با مدیریت صحیح منابع آبی سدها، برای توسعه مناطق کشاورزی تلاش کرد تا مردم بتوانند به شغل کشاورزی روی بیاورند و دیگر نیازی به کولبری در مرزها نداشته باشند.

دکتر راغفر می‌گوید: چنانچه منابع را بر اساس استراتژی توسعه صنعتی کشور و جهت نیل به اهداف مشخص شده سرمایه‌گذاری شوند و شاهد ردیابی مناسبات فاسد از سوی سیاست‌گذاران دلسوز باشیم، با مشکلات اقتصادی کنونی در کشور مواجه نخواهیم بود.

سردار فتوحی معتقد است: باید به دو عامل مهم تفاوت و سیالیت توجه شود. کولبری همان حمل و نقل کالاها از کشور به کشور دیگر است، یعنی اقتصاد سیال است و یکجانشین نیست. برای ثبات و یکجانشینی لازم است توجه به پتانسیل‌های بومی استان‌های مرزی از جمله کشاورزی و دامداری شود، صنایع را ایجاد کرد. همچنین باید به تفاوت‌ها نیز توجه کرد، تفاوت استان‌های مرکزی با استان های مرزنشین، تفاوت قیمت کالاهای ایرانی با کشورهای همسایه. هر چقدر تفاوت بیشتر باشد یعنی بیشتر اقتصاد کولبری را تشویق می‌کنیم. تفاوت استان‌های مرکزی با استان‌های مرزی توقعات را بالا می‌برد و احساس متعلق نبودن را به مرزنشینان می‌دهد. هر چقدر سطح تفاوت‌ها و نابرابری‌ها در کشور کم تر شود، به تناسب آن اقتصاد کولبری هم از مناطق مرزی رخت بر می‌بندد.

آیا این فاجعه، حاصل چیزی جز بیکاری نیست؟ فاجعه‌ای که در سال‌های اخیر بالغ بر ۲۰۰ کشته برجای گذاشته که اکثر آن‌ها با شلیک مستقیم نیروهای مرزی بقیه هم در اثر بهمن، انفجار مین، خودکشی و... کشته شده‌اند. درحقیقت کولبران شریف‌ترین قربانیان اقتصاد بیمار ایران هستند. برای رفع بیکاری باید متناسب با توانایی و ظرفیت‌های موجود دراین مناطق در سطح کلان سرمایه‌گذاری شود و سیاست‌های فعلی تغییر یابند. ایجاد کارخانه و مراکز صنعتی نیز مهم‌ترین راه حلی است که در دراز مدت شاهد اشتغال پایدار در این مناطق باشیم. اما متاسفانه انتشار فیلم‌هایی بی‌مورد در شبکه‌های اجتماعی، پخش فیلم‌هایی سینمایی که مبنا و اساسش دروغ است، نقل داستان‌هایی کذب از مناطق محروم و حضوری کثیری از نیروهای امنیتی دراین مناطق منجر می‌شود که سرمایه‌گذاران با نگاهی غیرامنی به این مناطق بیاندیشند. سرانجام آماده‌ی سرمایه گذاری در این مناطق نمی‌شوند. لذا باید زمینه‌های سرمایه‌گذاری من جمله تهیه‌ی مواد اولیه، برقراری امنیت و صادرات محصول در این مناطق فراهم شود تا سرمایه گذاران بیشتری جذب این مناطق شوند.

امشب دیگر کامل می‌خوابی و هراسی از فرداهای پر تشویش نامعلوم نداری، چون تو برای نان، جان دادی.

نوشتن از زندگی کولبرها و شرایط خانواده‌هایشان آسان نیست، روزها و شب‌هایی که درآمیخته با دلغغه است و درآمدی که برای هزینه‌ی زندگی‌های امروز کافی نیست، دردی است که باید در پی درمانش کوشید. شاید دیگر شاهد وجود کولبر نباشیم تا اینکه منتظر به قاب کشیدن حذفش باشیم.

زلزله کرمانشاه
آواری از آسیب‌های اجتماعی

علی علیزاده- دانشجوی کارشناسی مهندسی مکانیک دانشگاه رازی کرمانشاه

زلزله ۲۱ آبانماه استان «کرمانشاه»، شب سیاهی بود بر صفحه تاریخ این سرزمین، که صدها نفر از هم‌میهنانمان را به کام مرگ کشاند؛ شبی که کودکان خردسال هنوز کابوسش را می‌بینند و وحشت‌زده در دل شب‌های بلند زمستان به امید یافتن آغوش مادرانشان بیدار شده اما با چیزی جز سیاهی و سرما ملاقات نمی‌کنند.

یادمان نمی‌رود چه از خودگذشتگی‌ها شد؛ یادمان نمی‌رود چگونه مردم شتافتند؛ فراموش نمی‌کنیم خیابان‌ها و کوچه‌ها و روستاهای سرپل‌ذهاب هرکدامشان شده بود یک «نیشتمان». اینجا آب نبود، نان نبود، بابا نبود، خانه نبود، کانکس نبود و حتی چادر هم نبود ولی «هیوا» زنده بود.

گمان همه این بود اول چادر می‌یابند، سپس کانکس دریافت می‌کنند، بعد خانه‌یشان ساخته می‌شود و دوباره عید نوروز نشده بازماندگان به هم می‌پیوندند؛ اما همه چیز آنگونه که باید باشد پیش نرفت.

اکنون با گذشت بیش از یک سال همچنان خیابان‌ها و پارک‌ها و کوچه‌ها پر است از چادرها و آلونک‌ها و کانکس‌ها؛ مستأجران سابقی که دیگر پولی ندارند خانه اجاره کنند؛ حتی برخی مالکان هم نتوانستند در این گرانی مصالح، آجر روی آجر بگذارند. خیلی‌ها کار ندارند، نان‌آورشان زیر خاک و خودشان روی خاک‌های کوچه‌های ویران آواره شده‌اند.

در این یادداشت کوتاه سعی بر آن می‌شود تا از دریچه‌ای متفاوت به زیر پوست شهر نگاهی افکنده و به عنوان سرآغازی بر تحقیقات میدانی اینجانب، معضلاتی را که کودکان گریبان‌گیر آنها شده‌اند را بررسی کنیم، به امید آنکه بتوانیم چاره‌ای برای آلام و رنج‌های نسل آینده این دیار فراموش‌شده بیابیم.

در جریان زلزله استان کرمانشاه و پس از آن، کودکان به شدت آسیب دیدند و نهادهای ذی‌ربط در نهایت ناکارآمدی و بی‌برنامگی نسبت به سرنوشت این کودکان قرار دارند. مشکلات روانشناختی و فوبیای پس از زلزله در مناطق زلزله زده از خط قرمز گذشته است و نیاز به مداخله فوری دارد. در بازدیدهایی که از مناطق زلزله زده داشته‌ام، ۲ معضل عمده که کودکان گریبانگیر آن هستند، به شرح ذیل است:

۱ - اختلالات استرسی پسا زلزله

در جریان زلزله سال گذشته، بسیاری از کودکان مناطق زلزله‌زده گرفتار ضایعه PTSD(اختلال استرسی پسا حادثه) شده‌اند. خیلی از خانواده‌های زلزله‌زده اصلا نمی‌دانند که کودکشان گرفتار PTSD شده است. و حتی اصلا نمی‌دانند که ضایعه‌ای به نام PTSD وجود دارد. فقط می‌بینند بچه شب ادراری دارد؛ بچه از خواب می‌پرد و گریه می‌کند، گویی که خواب وحشتناک دیده است؛ بچه با یک صدا مثل به هم خوردن درب اتاق یا لرزش ناشی از راه رفتن داخل کانکس، مضطرب می‌شود؛ از تاریکی می‌ترسد؛ دائما به مادرش چسبیده است و وحشت دارد از او دور شود؛ و ...

و معمولاً خانواده‌ها این‌ها را عادی می‌دانند و فکر می‌کنند وقتی بچه بزرگ‌تر شد، همه این مسائل حل می‌شود! نمی‌دانند که اگر این ضایعه درمان نشود، تا آخر عمر می‌ماند و روزبه‌روز بدتر می‌شود. کودکی که پس از یک حادثه ترسناک گرفتار PTSD می‌شود اگر در همان چند ماه پس از حادثه به سرعت درمان نشود، این ضایعه روزبه‌روز در او جدی‌تر می‌شود و در بزرگسالی گرفتار اضطراب، روان‌پریشی، توهم شنیدن صدا، دیدن کابوس، بی‌عاطفگی، اختلال حافظه، اختلال خواب، پایین بودن اعتماد به نفس، انزوا طلبی و افکار خودکشی می‌شود. چنین افرادی معمولاً زندگی را بر اطرافیان سخت می‌کنند و اگر ازدواج کنند، زندگی پرتنش و ناموفقی خواهند داشت.

کودک گرفتار PTSD بایستی در اسرع وقت تحت بررسی‌های بالینی و غربالگری قرار گرفته و در صورت لزوم از روان‌پزشک و متخصص درمان دریافت کند.

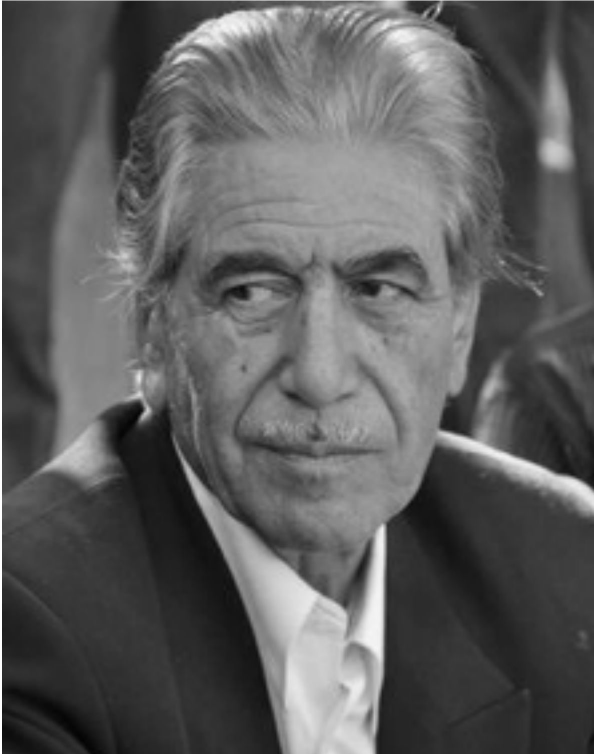
۲- اوقات فراغت کودکان

در جریان زلزله، به دلیل فقدان مدیریت بحران، اسکان اضطراری و موقت به صورت منظم صورت نگرفت .بازماندگان در همان شب به پارک‌ها و مکان‌های خالی از سکونت پناه بردند و اسکان اضطراری همان و اسکان موقت همان!

با گذشت بیش از یک سال از زلزله کرمانشاه این سؤال پیش می‌آید که کودکان این مناطق در محدوده کمپ‌ها و داخل یک کانکس کوچک چگونه اوقات خود را سپری می کنند؟ کودکان در طول حدود یک سال گذشته هیچ پارک و محل بازی‌ای نداشته‌اند و از طرف نهادهای دولتی و خانواده‌ها فراموش شده‌اند. آنها جایی برای بازی و سرگرمی ندارند و تا حد زیادی انگیزه درس و تحصیل را از دست داده‌اند.

در بررسی‌های ما، به وضوح قابل مشاهده است که کودکان پرخاشگری می‌کنند، عصبانی هستند و زود از کوره در می‌روند؛ به حرف والدین توجه نمی‌کنند و خیلی زود همه چیز را فراموش می‌کنند؛ انگیزه و اشتیاق لازم جهت انجام کارها و امورات روزانه خود را ندارند و... و خلاصه در یک کلام یأس و ناامیدی با زندگی کودکان عجین شده است.

در همین راستا، لازم است تا شهرداری‌ها، مراکز بهزیستی، سازمان‌های مردم نهاد و... نسبت به این آسیب جدی‌تر از قبل اقدام کرده و نسبت به اختصاص فضاها و همچنین برنامه‌های فرهنگی‌ای جهت بالا بردن کیفیت اوقات فراغت این کودکان کوشا باشند.

کوردێن خۆراسانێ ژ دۆە هەتا ئیرۆ

هەڤپەیڤین لگەل ماموستا کەلیم الله تەڤەحۆدی (کانیمالٚ)، نڤیسکار و لێکۆلینەرێ کوردێ خۆراسانی

دانیال شوجاعی

ڕێژەیەک مەزن یا کوردان ل هەرێما خۆراسانێ نشتەجی نە کوو چەند سەد سالان بەری نها ل کوردستانێ بەر ب خۆراسانێ ڤە هاتنە شاندن. ژ بەر کوو ئەو ژ وەلاتێ خوە دوور کەتنە مرۆڤ دکارە بێژە هاتنە ژ بیر کرن و نها گەلەک ژ کوردان ئاگاهیا وان دەربارێ کوردێن خۆراسانێ دا نینە. ئەڤ یەک بوو سەبەب کوو ئەز دەربارێ کوردێن خۆراسانێ دا بنڤیسم و من ماموستا تەڤەحۆدی وەکوو باشترین چاوکانی دیت کوو ئەز ئاگاهیێن پێویست ژێ بگرم.

تەڤگەرا کوردان یا بەر ب خۆراسانێ ل کێژان سەردەمێ و کێژان هەرێمان ڤە دەست پێ کر؟

کوردان ل سێ قۆناخان دا کۆچی خۆراسانێ کرنە. ل قۆناخا یەکەم دا شاە ئیسماعیلێ سەفەڤی کورد کۆچبەر کر کوو خۆراسان ژ مۆغوول و ئۆزبەکان رزگار کرن و هەتا بەلخێ پێشڤە چوون و سینۆرێن رۆژهەلاتێ ئیرانێ گهاندن سەردەما ساسانیان. شاە ئیسماعیل ل بەلخێ کورد بجیح کر و بەیران بەگێ کورد ل وێ دەرێ بوو حاکم.دویەمین قۆناخ ل سەردەما جیگرێ شاە ئیسماعیل (شاە تەهماسب) دا دەست پێ کر و سێیەمین قۆناخ ژی ل سەردەما شاە عەباس دا بوو؛ ل ڤێ قۆناخێ دا ب قاسی چڵ هەتا پێنجی هەزار مالباتێن کورد کۆچبەر بوون.ل سەردەما نادر شاە دا ژی کێم و زێدە ڤەگوهەستن چێبوون، وەکوو میناک گرووپەک ژ کوردێن کوردستانا عێراقێ بەر ب خۆراسانێ ڤە هاتن شاندن و ژ ئالیە دن گرووپەک ژ کوردێن شیعە بەر ب سینۆرێن رۆژئاڤایێ ئیرانێ ڤە هاتن شاندن دا کوو پێشی ل ئێریشێن عۆسمانیان بگرن.

کوردێن خۆراسانێ زێدەتر ژ هەرێمێن وەکوو ئاران، قەفقاز، ئیرەڤان، هەرێما ئازەربایجانێ و کوردستانا ترکیە هاتنە و هەژمارەک کێم ژ وان ژی ل کوردستانا ئیرانێ و یا عێراقی هاتنە.

سەدەما سەرەکە یا ڤێ کۆچێ چ بوو؟

کوردان وەکوو ئەرکا خوە دزانین کوو بەرگرییێ ل ئیرانێ بکن؛ ژبۆ وێ بو کوو کۆچی خۆراسانێ کرن. یا کوو تێ گۆتن کورد ب زۆرێ بەر ب خۆراسانێ ڤە هاتنە شاندن نە راستە. کورد هاتن خۆراسانێ دا کوو بەرگرییێ ژ ئاخ و وەلاتێ خوە بکن و حکوومەتا خۆراسانێ هەتا دەستپێکا دەستهلاتا رضا شاە ل دەستێ کوردان دە بوو.

گەل ل ڤێ تەڤگەرێ دا ب چ پرسگرێکان را رووبروو بوون؟

کورد ژبۆ خـــوەشیێ نـــەهـــاتـــبوون خۆراسانێ. هەر رۆژ ل هەمبەری مۆغوول و داگـــرکەران ل نـــاڤ شـــەردا بـــوون. وەکوو میناک ئـــەز دکارم ئـــامـــاژە ب شـــەرێ ئێسفەراینێ بکم کوو مۆغـــوولان کورد دۆرپێچ کرن و هـــەمـــوو کوشـــتن تـــەنێ کوردەکی کاریبوو خەلاس ببە.

چما کوردێن خوراسانێ وەنەگەریان وەلاتێ خوە؟

ئـەڤ هـەسـت هـەرتـم ل نـاڤ گـەل دا هەبوویە کوو ژ وەلاتێ خوە دوورکەتنە. من ئـەڤ هـەلـبەسـت ژ پیرەژنـەک دەرەگـەزی بهیست کوو دگۆت: وان چیانـــا جیێ مـــە نینن/ مـەرخێ جیێ مـە هێشینن/ کەوێ لـە وێ رند دخوینن. لێ وێ دەمێ شەر بوویە و کوردان نـەخـاسـتنە کوو خۆراسانێ بـدن دەستێ دژمـن. پشتی وێ ب دەرباس بوونا زەمان ئێدی کوردان هێدی هێدی جیهێ خوە ل ناڤ جڤاکا خۆراسانێ دا گرتن و ل وێ دەرێ نشتەجی بوون.

چما ئۆلا کوردێن خۆراسانێ هاتە گوهەرتن؟

ئۆلا وان نەهاتیە گوهەرتن. پرانیا وان ل بـەرێ دا شیعە بـوونـە. ئێلێن شـامـلوو، پیچپەرانـــلوو و کیکانـــلوو کوو وەکوو یەکەمین گورووپ هـاتـن خۆراسانێ، پرانیا وان شیعە بـوون. پشـتـی وێ کۆچـبەرێن ژ ئێلا عۆمـەرانلوو هـاتـن کوو سنی بوون و ب دەرباس بـوونا زەمـان بـوونـە شیعە و نـها ب ناڤێ ئەمیرانلوو تێن ناس کرن.

چاندا کوردێن خۆراسانێ وەکوو مووزیک، جل و بەرگ و ...؟

مـــووزیکا کوردێن خۆراســـانێ ئـــەز ب دلنیایی دکارم بێژم کوو یەک ژ جوانـترین مـــوزیکێن دنیایێ یە. هـــەر بـــوویەرا کوو ل دەربارێ کۆچـا وان بـەر ب خۆراسانێ و ل خۆراسانێ هـەتـا هـندووستانێ دە قـەومی‌یە هـەمـوو ل مـووزیکا مـە دا تێ دیتن. یانی دیرۆکا مـە مـووزیکا مـە و مـووزیکا مـە دیرۆکا مـە یە.فـەرشا ژنێن کورد ژی دیسا ئەز ب دلنیایی دکارم بێژم کوو ل دنیایێ دە بێ هەمتایە.دەربارێ جل و بەرگێ کوردێن خوراسانێ دە ژی، ژ بـەر کوو هـەرتـم کۆچ دکرن و ل تـەڤگەرێ دا بـوون پێویست بـوو کوو جلێن گـەرم ل خـوە کن و ژ بۆ وێ یە ژی جوداتیا وێ ب جلێ کوردێن هـەرێمێن دن را هەیە.

چما زمانێ کوردی ل خۆراسانێ ئاسیمیلە نەبوو؟

ژ بـەر کوو رێژەیا کووردان زێدە بـوو، ب چاندا خوە باوەرمەند بوون و هـەلبەست و ب تـایبەت مـووزیکا کوردی بـوو سـەبـەب کوو زمان و چاندا کوردی وەرە پاراستن.

کورد نها زێدەتر ل کیژان باژارێن خۆراسانێ دە نشتەجی نە؟

کورد زێدەتـــر ل بـــاکوورێ هـــەرێما خۆراسـانێ دە نشـتـەجی نـە. باژارێن وەکوو ئـاشـخانـە، ئێسفەراینێن، بۆجـنوورد، شیروان، قـووچـان، بـاجگیران و دەرەگـەز هـەمـوو ب دەستێ کوردان هاتنە ئاڤا کرن. نها باژارێ کوو کورد هـــەری زێدە لێ دمینن بـــاژارێ مەشهەدێ یە. ل نێیشابوور و سەبزڤارێ ژی رێژەیەک بەرچاڤ یا کوردان هەیە.

پرسگرێکێن ل هەمبەری هەبوونا کوردان ل خۆراسانێ چ نە؟

هـەتا شۆرەشا ئیسلامی پرسگرێکێن مـە تـنەبـوون لێ پشـتـی شۆرەشێ ئـەم کەتـن تـەنـگاسیێ؛ ژ بـەر کوو دەسـتـوور ژ بۆ خەباتێن چـانـدی و جڤاکی نـایێ داییـن. ل وارێ چاپەمـەنیێ دا ئەم ب ئاستەنگیان را روبروو نە ژ بەر کوو کارمەندێن بەشا رادیۆ و تـەلەویزیۆنێ زێدەتر ل ناڤ ترکان دە تێن هلبژارتن.

هوون پێشەرۆژا کوردێن خۆراسانێ چاوا دبینن؟

وەک مـن ئـامـاژە پێ کر، مـلەتێ کوو خەباتا وێ یا چاندی و هونەری نەبە، بەر ب تـنەبـوونێ ڤە دچـە.نـها گـەلـەک ژ کوردێن خـوراسـانێ و ب تـایبەت ژن لـگەل زارۆکێن خوە ب زمـانێ تـاتی دئـاخڤن کوو ئەڤ یەک مـەترسییەک هـەری مـەزنـە ل هـەمبەری زمـانێ کوردی و ژ بـەر نـەبوونا چاپەمـەنیێ ئەم نکارن وان ئـاگـاهدار بکن. ئـەو کەس نـها چـانـدا کوردی تـنە دکن و زمـانێ کوردی دگوهـەرینن؛ ئـەگـەر ئـەم ب ڤێ رەوشێ پێشڤە بچن هەتا سەد سالێن دن، زمـــانێ کوردی ل خۆراســـانێ وێ ب تەمامی وەرە ژناڤ برن.

داوی دا ئـەز ل سـەر نـاڤێ هـەمـوو هـەڤالێن خوە سپاسیا مـامۆسـتایێ هێژا، برێز کەلیم الـلە تـەڤەهۆدی دکم ژبۆ وان گۆتنێن پـر بها.

شێعر

"ئێمە هەردووکمان، من و ڕۆزانا، لەسەر

ڕەوەزی خۆشەویستی ڕائەوەستین و بەو بەرزەوە

سەر لە نوێ پڕشنگەکان لە هێڵەکی سەر

ئەدەینەوە.

لە یەکەمین هەنگاوی سەر شەقامی گومانەوە دەست پێئەکەینەوە و

شارایەک پرسیار لەگەڵ خۆماندا ئەگێڕین.

سەر لە نوێ وشەو دەستەواژەو ناوو و ئاوەڵناوو زارەوەکان،

بە هەللاجیەکەی خۆمان شی ئەکەینەوە.

ئەم مێژووە ڕووت ڕووت ئەکەینەوە،

لە نووکەوە

بە قسەکانیدا ئەچینەوە. ئێمە سەر لە نوێ لە شاخ

ئەپرسینەوە:

کێ ئەڵێ تۆ قارەمانی؟!

بە بەفر ئەڵێین:

کێ ئەڵێ تۆ پاکی؟!

بە سروودەکان ئەڵێین:

کێ ئەڵێ ئێوە پیرۆزن؟!"

شێرکۆ بێکەس

وێنە کێش : چنار عوسمان

شریف باجور معنای ملموس انسانیت

کمال کهنه پوشی

انسانیت کلمه‌ای است که از دیرباز و در مقطع مختلف سنی با آن برخورد کرده و یا بارها آن را شنیده‌ایم و در کتاب ها و مراجع دیگر به دنبال معنا و مفهوم آن گشته‌ایم. انسانیت از صفات بارز مختص انسان است که هر کسی دوست دارد آن را به خود نسبت داده و خود را حامل آن بار گران بها بداند. اما آیا به راستی انسانیت یعنی چه؟

آقای شریف باجور از جمله کسانی بود که بسیار ساده و شیوا انسانیت را تفسیر و معنا بخشید بطوری که هر کسی با کوچکترین شناختی که از وی داشته به معنای واقعی کلمه، انسانیت را درک و لمس کرده است. معتقد بود که بایدها را نه بخاطر پاداش و هرگونه چشم داشتی، بلکه بخاطر رسیدن به جهانی آرام و درخور انسان باید انجام داد و نبایدها را نه از روی ترس و یا گرفتار شدن به عذابی و عواقبی، بلکه به جهت پرهیز از هرگونه بی‌نظمی و برهم زننده آرامش و آسایش محیط زندگی نباید انجام داد. او در واقع یک مکتب بود. مکتبی بر پایه دوست داشتن، صلح و آشتی و پرهیز از هرگونه خشونت، همزیستی و مهربانی. مکتبی که یکی از ضروری ترین‌های جهان امروزی است. جهانی که که برای رسیدن به مطامع خود دست به هرکاری و جنایتی می‌زند و باورها و ارزش‌های انسانی در آن له شده و جای خود را به طمع ورزی، خشونت، نابود کردن اندوخته گذشتگان و ویران کردن سرمایه آیندگان داده است.

شریف باجور با این خصوصیات و طرز فکر به جریانی پیوست که فکر می‌کرد راه رسیدن به اهدافش است و تمام نیروی خود را بکار گرفت تا حرکتی را که آبادانی و کاشتن دوست داشتن و مهربانی با محیط زیست و جلوگیری از تخریب و نابودی محیط زیست در سرلوحه‌ی کارش قرار داشت، قدرت ببخشد و با نیروی جمعی بسیار بیشتری به این نبرد وارد شود. در این راه سختی‌ها و ناهمواری‌ها و نامهربانی‌های بسیار زیادی را متحمل شد اما با جان و دل آن را پذیرفت تا شاید در وجود تمام عاملان، آمران و ناظران این ویرانگری‌ها و نامهربانی‌ها تلنگری باشد.

در حالی که در اطراف ما خونریزی و خشونت سرتیتر تمام خبرگزاری‌ها بود او در اعتراض به خشونت بر علیه حیوانات، خواب و خوراک را از خود سلب و با تحمل ۳شبانه روز سختی با پای پیاده خود را به محل وقوع حادثه رساند تا پیام دوستی و عدم خشونت خود را به گوش و چشم دنیا برساند. در حالی که بسیار راحت در نقاط مرزی جان کولبرهایی که برای امرار معاش سخت تلاش می‌کردند را می‌گرفتند، بیش از ۵۰۰ کیلومتر را بدون وقفه در اعتراض به این جنایت تا پایتخت رکاب می‌زند تا شاید کسی آن را ببیند و بشنود. گرفتاری و بلایای دیگران استراحت را از او می‌ربود و با آنان به معنای واقعی کلمه همدردی می‌کرد. در جنایات داعش در شنگال و کوبانی، در زلزله‌ی آذربایجان و کرمانشاه و ایلام از جان و دل مایه گذاشت و این ابراز همدردی و حس بشردوستانه او به خوبی نمایان گشت. در حالی که بسیار ناجوانمردانه کمر به نابودی طبیعت و جنگل‌های زاگرس بسته‌اند با تلاشی وصف ناپذیر سکان کمیته بحران انجمن سبز چیا را در دست گرفت و بسیار مخلصانه و با مدیریت عالی وارد این جنگ نابرابر شد و تا پای جان این راه را ادامه داد تا اینکه در سوم شهریور ماه سال ۱۳۹۷ به همراه یار و یاور همیشگی‌اش امید کهنه‌پوشی و دو نفر از دوستانش با فدا کردن جانشان راه را برای نسل حاضر و نسل‌های آینده روشن کردند. روحشان شاد و راهشان پر رهرو باد.

پەندی پێشینیان

- ئاسن بە ژەنگی خۆی نەبێ، داناڕزێ.
- ئاو بتبا، لەپردی نامەرد مەپەڕەوە.
- ئەسڵات و نەسڵات، زوو هەستە تاو هەڵات.
- ئەسپی ون کردوو، بەشوێن ناڵەکەیدا دەگەڕێ.
- ئەگەر بایە و ئەگەر بارانە، بۆ کەچەڵ هەر زریانە.
- ئەگەر جەژنە، ئەگەر ڕەمەزانە، لە سفرەی ئێمە هەر دوو نانە.
- ئەگەر خەوت هات سەرینت ناوێ، ئەگەر برسیت بوو پێخۆرت ناوێ.
- ئەگەر زەمانە خستیتیە پێکەنین ساتێ، وریا بە نەتخاتە گریان ساڵێ.
- ئەگەر سەر کردەی شێران بزن بێ، هەر بزن حیساب دەکرێن.
- ئەگەر شێر لە بێشە نەما، ڕێوی و چەقەڵ دەکەن سەما.
- جارێکت خواردم بە سندانت بێ، دوو جارت خواردم نۆشی گیانت بێ.
- ئەگەر کەرێ ڕابگری، دەبێ بۆنی تەرسەقولیش بکەی.
- ئەگەر لایە لایە دەزانی، خۆت بۆ خەوت لێ ناکەوێ.
- ئەمن ئاغا، ئەتۆ ئاغا، ئەرێ کێ جێگەمان بۆ ڕاخا.
- ئەمن بۆ خۆم نوێژ ناکەم، بەڵام برایەکم هەیە حەشری پێدەکا.
- ئەو شتەی تۆ خواردووتە، ناوکەکەی لە گیرفانی منە.
- ئەوەی لەسەر سەبرانە، لەسەر خێرانە.
- ئەگەر کەڵەشێریش نەبێ، ڕۆژ دەبێتەوە.
- بە ئیشە، نەک بە ڕیشە.
- بە بۆنەی گوڵە گەنمێکەوە، هەزار گوڵە هێرۆ ئاو دەخواتەوە.
- بە بۆنەی کەبابەوە چووم، کەریان داغ دەکرد.
- بە تەمەن جحێڵ و بە عەقڵ پیر.
- بە دەوڵەمەند دەڵێن: پیرۆز بێ، بە فەقیر دەڵێن: لە کوێت بوو؟
- بە شیر زاری سووتاوە، فوو لە دۆ دەکا.
- بە کەریان گوت: کوڕێکت بوو، وتی: ئەو بارەی لەمنە هەر لەمنە.

- به هێستریان وت: کوڕی کێی؟ وتی خاڵم ئەسپە.
- بزن ئەگەر بۆ شەوێکیش بێت، جێگای خۆی خۆش ئەکات.
- بە پفێ داگرسێ، بە تفێ دەکوژێتەوە.
- پشیلە بۆ ڕەزای خودا، مشک ناگرێ.
- پێم خۆشە لە دووزەخا بژیم بە سەربەست، نەک لە بەهەشتا بە ژێر دەست.
- تا کێوێک نەڕووخێ، کەندەڵانێک پڕ نابێتەوە.
- تا هەور نەگیرێ ناکەنێ چەمەن، منداڵ نەگیرێ شیری پێ نادەن.
- خەتی خوار، دەبن سەری گای پیر دایە.
- خودا وەختێ غەزەب بگرێ لە مێروولە، باڵی پێ ئەدات.
- داعبای گۆشتخۆر، دەندووکی خوارە.
- دێزەیەک کابان بیشکێنێ، دەنگی نایە.
- ڕازت لای یەکێ دانێ، پرست لای هەزار.
- ڕاوی کەو بە کەو دەکرێت.
- سەد جار بگرە، جارێکی ببڕە.
- سەر چاوەی چۆمی درۆ، نزیکە.
- سوار ئاگای لە پیادە، نییە.
- سوار تا نەکەوێ، نابێ بە سوار.
- شەڕ لە شێف و ئاشتی لە خەرمان.
- قالۆنچە بۆنی گوڵ کا، سەری دێشێ.
- قسە بێ چێژە دای بێژە، بی هاوێژە.
- قسەیەکیش بۆ دز بکەین.
- کشە کشە پۆپە ڕەشە، میوان ڕۆژێک و دووان خۆشە.
- گلۆڵەم کەوتە لێژی، هیچ کەس خاسم نابێژێ.
- گیا بە جێگای سەختەوە دەمێنێ.
- لە تازە ڕاوچی وایە، کۆنە ڕاوچی هیچ نازانێ.
- لە خوارۆ دانەنیشت، لە سەریشوو ڕێگەیان نەئەدا.
- لە هەموو هەورێک، باران ناباریێ.
- مەنازە بە بوون، مەگری بۆ نەبوون، هیچێ تا سەر نین، نەبوون و هەبوون.
- هاوینان سەرت بکوڵێ، زستانان دێزەت دەکوڵێ.
- هەموو کەس بکا دەنگێ، ئەتۆ بچووە بن بێژینگێ.

سەرچاوە:

کتێبی پەندی پێشینیانی کوردی
نووسین و کۆکردنەوەی ڕەزا سەرسێفی

جەدوەل

15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	
		■													1
				■					■						2
					■					■					3
			■				■					■		■	4
		■				■					■				5
	■									■				■	6
				■				■					■		7
		■			■				■			■			8
	■					■				■					9
■				■									■		10
			■					■				■			11
		■					■				■				12
				■					■						13
					■					■					14
												■			15

کەریم ڕەحمانی

سەرچاوە: گۆڤاری سروە

تێبینی: لەپڕ کردنەوەی ئەم جەدوەلەدا هەموو ئوسوولی کوردی بە پێی ڕێنووسی هەڵبژێردراوی ئەم گۆڤارە ڕەچاو کراوە جگە لەوەوی نیشانەی (v) دانەنراوە، واتا ئەگەر بۆ وێنە وشەی (شڕ، گوڵ، زۆر، شێر و...)ی تێدا بێ بەشکڵی (شر، گول، زور، شیر و...) دەنووسرێ.

ئاسۆیی:

١. شاعیرێکی کورد ـ شیرەی خەستی باینجانی سوور (تەماتە).
٢. مانگی بانەمەڕ ـ هومێد ـ هەس.
٣. دەنگی کەڵ و گامێش ـ کورتە ناوی مستەفا ـ تخووب.
٤. بەرحەق، جایز ـ زەبەلاح و زەلام ـ خۆشحاڵ.
٥. ورچی بادینی ـ درندەی پەزخۆر ـ پەڵپ، گرۆو ـ کورتەناوی سەگ.
٦. جەواڵی زل ـ مانگی ئاخری پاییز.
٧. زۆر دەزانێ، عالم ـ وەزنی ٣ کیلۆ ـ جادە.
٨. دەنگدانی مەڕ ـ بەرانبەری "نێر" ـ پشتوێنی سەید ـ "بوو" بە فارسی ـ گێژ.
٩. گەورەترین وڵاتی جیهان ـ ئازار ـ هۆرەی دار.
١٠. گوندێک و هەرێمێک لە ڕۆژهەڵاتی سەقز کە سەیدەکانی بەناوبانگن ـ لەولاڕا دەبێتە کاری باش.
١١. دووپاتی پیت ـ ڕێگای ئاسن ـ نۆکەری بێ ڕێ! یاو، گەرمای لەش.
١٢. بێچووە مەڕی یەکساڵ تەواو کردوو ـ باوک ـ بازاڕی تایبەت بە ئەوراقی بەقیمەت ـ "بەڵام" بە بادینی.
١٣. برای مێرد ـ ئێستای بادینی ـ باژێرێک لە کوردستانی باکوور.
14. ڕام، خانەگی ـ ئەشکەوتی گچکە ـ قەڵچغ.
١٥. نادیار ـ وەرگێری گەورەی کوردی ئێران.

ئەستوونی:

1. تەختەی نان لەسەر پان کردنەوە ـ نووسەری داستانی "شڤانێ کورد".
٢. بێچووی یەکساڵەی گامێش ـ تاسە ـ شەوەکی.
٣. ڕۆژی ـ پەیوەند، متوربە ـ وشەی بێ دەنگ کردن ـ تیژ نییە.
٤. بنووسە (ت.ا.هـ.ر) ـ شارێکی خۆش و سیاحی لە مازەندەران ـ بناغەی خانوو.
٥. ئێوەی بادینی ـ لەولاڕا دەبێتە پاشگری شوێن ـ بلوێر بە فارسی ـ نەوعێک تەختەی سووک لە برادەی دار دەکرێ بۆ دارتاشی.
٦. ناوی پێغەمبەری یەهوودی ـ پەرچەم، بەیرەق ـ ناوێکی تری ورچ.
٧. ئەستێرە ـ گەورەی عەرەب ـ پێگە و مەقەڕ.
٨. مەیتی بێ سەر ـ شاری فەرهاد و شیرین ـ بناغەی دیوار.
٩. قاشێک لە میوە ـ باڵندە ـ میوەی تازە.
١٠. پیتی دووپات ـ گونجان، ئیمکان پەیدا کردن ـ وشەی حەسرەت و مخابن.
١١. "سەرۆک" ی بێ کەوش ! ـ "شووگی" کورتەباڵا ! ـ "سەر" بێ سەر ! ـ گوند.
١٢. پووڵی ژاپۆن ـ خاوەنی کاروانی کەران ـ نەوعێک ترش بۆ سەر کەباب.
١٣. توانای ئاوەز و عەقڵ ـ چەمی گەورەی سەردەشت ـ وشیار ـ وەستا.
١٤. گیایەکی ساقەت ترش و مزر ـ جەمع، دژی تاک ـ ڕەژی، زووخاڵ.
١٥. گوندێکە لە مەحاڵی فەیزوڵلابەگی بۆکان بە ڕەنگی بەردەکەیەوە ناسراوە ـ ئەشکەوتی مەحمەڵ و برایمی دەشتیان.

گۆڤاری داب و نەریتی، ئەدەبی، سیاسی و کۆمەڵایەتی

خوێندکارانی زانکۆی ورمێ

سالّی شەشەم، ژمارەی پانزدەهەم، سەرماوەزی
١٣٩٧